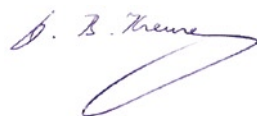

Milí čtenáři,

navštívíte-li někdy nějakou rozkvetlou jarní či letní louku, možná si ani neuvědomíte, že na ní rostou některé vzácné rostliny. Právě pro jejich zachování vznikají některá opatření ze strany ochránců přírody a je dobré, aby bylo všeobecně známo, kde se takové klenoty přírody nacházejí. Často diskutovaným tématem dnešní doby je biodiverzita, tedy mnohost a pestrost druhů rostlin a živočichů, a její zachování. Slyšíme často o tom, že každý den na naší planetě vyhyne jeden druh živočichů a rostlin. Proto si musíme náš přírodní poklad, který byl člověku dán, opatrovat. Znalost vzácných rostlinných druhů je jedním z předpokladů jejich ochrany a právě o to se snaží tato nevelká publikace. Věřím, že všichni zájemci o ochranu přírody si ji s radostí přečtou a možná i zauvažují, co všechno je třeba udělat pro to, aby se i naši vzdálenější potomci mohli procházet po rozkvetlých lukách.

doc. MUDr. Boris Kreuzberg, CSc.

Člen Rady Plzeňského kraje
pro oblast životního prostředí

Úvod

Květena a vegetace se neustále mění nejen samovolně probíhajícími procesy, ale především intenzivními a dlouhotrvajícími vlivy člověka, který neustále zasahuje do chodu přírodních procesů. Při těchto změnách dochází k zásahům do relativně přirozených stanovišť, ohrožování jejich existence a tím i k ohrožování druhů na ně vázaných. Abychom zachovali druhovou pestrost, musíme ohrožené druhy chránit. K tomu je musíme nejprve znát. K seznámení se s ohroženými druhy Plzeňského kraje, požívajícími zákonnou ochranu, má přispět i tato publikace.

Vzácnost, ohroženost, příčiny ohrožení

Vzácné druhy jsou ty, které se vyskytují jen na několika málo lokalitách, ale početnost na nich se nemusí měnit. Jejich ohrožení spočívá v tom, že lokalit je málo a mohou být zničeny. Může jít o druhy vázané na vzácný biotop, např. sleziník hadcový (*Asplenium cuneifolium*), rostoucí výhradně na hadcích, nebo o druhy, které k nám zasahují jen okrajem areálu, např. hořec šumavský (*Gentiana pannonica*).

Ohrožené druhy mají zřetelný trend k ústupu v počtu lokalit nebo v početnosti jednotlivých populací. Je to způsobeno především tím, že řada z nich má specifické nároky na prostředí a při změně tohoto prostředí nenávratně mizí. Patří mezi ně druhy vzácné, ale i dosud relativně hojné.

Hlavními příčinami ohrožení jsou v současné době kromě přímých činností, jako je hnojení, používání chemických prostředků, odvodňování, zalesňování nebo výstavba, i nepřímé vlivy způsobené absencí extenzivního obhospodařování, fragmentací krajiny a zamezením komunikace mezi jednotlivými populacemi.

Mezi zvláště chráněnými druhy jsou zastoupeny rostliny s nejrůznějšími nároky na prostředí, vyskytují se zde druhy teplomilné i horské, druhy luk a pastvin, lesní druhy, druhy vápnomilné i kyselomilné, druhy vázané na vodní prostředí, mokřady a rašeliniště i druhy rostoucí na výsušných a skalních stanovištích. Některé jsou hojné v celém regionu, např. zimostrázek nízký (*Polygaloides chamaebuxus*), jiné jsou přirozeně hojné jen v některých částech regionu, v jiných jsou vzácné nebo úplně chybí, např. upolín evropský (*Trollius europaeus*). Většina z nich se vyskytuje jen na nemnoha lokalitách.

Příklady změn v Plzeňském kraji

V Plzeňském kraji za posledních několik desetiletí vyhynulo nebo je nevěstných více druhů rostlin. U některých je příčina jejich vymizení známa, u jiných se můžeme jen domnívat. Střevíčník pantoflíček (*Cypripedium calceolus*) se kdysi vyskytoval na Kozníku na Sušicku, třemdava bílá (*Dictamnus albus*), kostřava ametystová (*Festuca amethystina*) a lněnka zobánkatá (*Thesium rostratum*) rostly na Zlínu u Přeštic, hrotnosemenka bílá (*Rhynchospora alba*) v Plzni, koniklec jarní (*Pulsatilla vernalis*) v širším okolí Plzně. Vymizely některé vodní a mokřadní druhy, jako je zevar úzkolistý (*Sparganium angustifolium*), který se v minulosti vyskytoval v Černém jezeru na Šumavě, bublinatka vícekvětá (*Utricularia bremii*), nalezená naposledy téměř před sto lety u Manětína, žebatka bahenní (*Hottonia palustris*), kotvice plovoucí (*Trapa natans*) a pupečník obecný (*Hydrocotyle vulgaris*). Z poslední době nebyly nalezeny některé druhy rostlin, u nichž se jejich ústup přičítá vlivu imisí a s tím spojené změně chemismu půdy,

Střevíčník pantoflíček (*Cypripedium calceolus*) již z flóry Plzeňského kraje vymizel, foto J. Kavale

např. hruštička prostřední (*Pyrola media*), sklenobýl bezlistý (*Epipogium aphyllum*), plavuník Zeillerův (*Diphysastrum zeilleri*), vratička mnohoklánná (*Botrychium multifidum*). Není vyloučeno, že tyto druhy mohou být v budoucnu ještě znovu nalezeny. Ostřice bílá (*Carex alba*) nebyla znovu potvrzena z vrchu Minovka u Sušice. Úrazník uzlovitý (*Sagina nodosa*) pravděpodobně vymizel nejenom z Plzeňska, ale z celé České republiky.

Některé druhy byly v minulosti hojné, ale z různých příčin se počet jejich lokalit nebo velikost populací silně snížily. Velkoplošná odvodnění prováděná v 2. pol. 20. století na zemědělské půdě způsobila rozsáhlý ústup vlhkomilných druhů, např. vachty trojlísté (*Menyanthes trifoliata*), rosnatek (*Drosera* sp.), všivce bahenního (*Pedicularis palustris*), hořepníku lučního (*Pneumonanthe vulgaris*), prstnatce májového (*Dactylorhiza majalis*), tolíje bahenní (*Parnassia palustris*).

Mnoho lokalit ohrožených druhů zaniklo rozcínáním luk, přesevem travních směsí, hnojením, nebo naopak přerušením obhospodařování, kdy zarůstání luk a pastvin způsobilo ústup světlomilných a konkurenčně slabých druhů. Mezi ně patří např. hořeček český (*Gentianella bohemica*), vstavač obecný (*Orchis morio*), prha chlumní (*Arnica montana*), tučnice obecná (*Pinguicula vulgaris*) a bělolist žlutavý (*Filago lutescens*).

Zvyšující se eutrofizace rybníků a jejich intenzivní využívání zapříčinily drastický úbytek vodních rostlin, např. leknínu bílého a bělostného (*Nymphaea alba* a *N. candida*).

Ohroženým lesním druhům, např. smrkovníku plazivému (*Goodyera repens*) nebo oměji vlčímu (*Aconitum vulparia*), nevyhovuje vytváření rozlehlých pasek, výsadba stejnověkých lesních kultur a používání chemických prostředků při obnově lesa.

Výjimečné jsou případy, kdy se ohrožené zvláště chráněné druhy samovolně šíří. Příkladem je kuřínka solná (*Spergularia salina*), která se v minulosti v plzeňském regionu nevyskytovala, protože se zde nenacházela vhodná stanoviště, tedy slaniska a slané půdy. Tento druh vázaný na půdy s vysokým obsahem solí si našel náhradní, nově vzniklá stanoviště, což jsou okraje intenzivně solených silnic. Dalším takovým druhem je lomikámen trojprstý (*Saxifraga tridactylites*), druh otevřených stanovišť skalních stepí a výslunných strání, který si našel náhradní stanoviště v kolejích železničních tratí. Obě byliny mají společné to, že jsou jednoleté a šíří se podél komunikací.

Zákonná ochrana

Pro zachování druhového bohatství jsou některé ze vzácných a ohrožených, vědecky či kulturně významných druhů rostlin chráněny zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny ve znění pozdějších předpisů. Ochrana se vztahuje na podzemní i nadzemní

Třemdava bílá (*Dictamnus albus*) kdysi rostla na vrchu Zlín u Přeštic

části těchto rostlin ve všech vývojových stádiích. Chráněno je i stanoviště, kde tyto rostliny rostou. Je zakázáno vyjmenované druhy nejen vykopávat, ale i trhat či jinak poškozovat nebo rušit ve vývoji, pěstovat je, prodávat a vyměňovat.

Podle stupně ohrožení se dělí do tří kategorií na kriticky ohrožené, silně ohrožené a ohrožené. Jejich seznam je uveden v příloze II vyhlášky MŽP č. 395/1992 Sb. Ta obsahuje 486 taxonů vyšších rostlin, z toho 246 je zařazeno v kategorii kriticky ohrožené, 149 v kategorii silně ohrožené a 91 v kategorii ohrožené.

V současné době se v Plzeňském kraji vyskytuje 30 kriticky ohrožených druhů vyšších rostlin, rostoucích zpravidla na jedné až na několika málo lokalitách v regionu, 55 silně ohrožených a 51 ohrožených druhů.

U některých druhů rostlin je uplatňována ochrana i v mezinárodním měřítku. Ochrana vybraných evropsky významných druhů, např. hořčku českého (*Gentianella bohemica*), sleziníku klamného (*Asplenium adnigrum*) a puchýřky útlé (*Coleanthus subtilis*) je zakotvena v právních předpisech Evropské unie na ochranu přírody, a to ve směrnici 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (CITES) upravuje pravidla pro mezinárodní obchod s ohroženými druhy fauny a flóry. Z květeny našeho regionu se týká celé čeledi orchidejovitých (*Orchideaceae*) a sněženky předjarní (*Galanthus nivalis*).

U neohroženějších druhů se realizují záchranné programy vedoucí k znovuoživení jejich životaschopných populací. V současné době se připravují záchranné programy pro hořček český (*Gentianella bohemica*) a plávin štitnatý (*Nymphoides peltata*). Prvotní je vždy ochrana biotopu. Proto je snahou a cílem orgánů ochrany přírody zajistit územní ochranu spojenou s potřebnou péčí, což se v některých případech již daří. Jde např. o krušík bahenní (*Epipactis palustris*), švihlík krutíklas (*Spiranthes spiralis*), tořič muchonosný (*Ophrys insectifera*), běloprstku horskou (*Leucorchis albidula*), šafrán bělokvětý (*Crocus albiflorus*), prhu chlumní (*Arnica montana*) a plešku stopkatou (*Willemetia stipitata*). Naopak druhy, jako např. plávin štitnatý (*Nymphoides peltata*), smrkovník plazivý (*Goodyera repens*), puchýřka útlá (*Coleanthus subtilis*) a zvonečník hlavatý (*Phyteuma orbiculare*), na zajištění své územní ochrany v regionu ještě čekají.

Obsah publikace

Tato publikace seznamuje čtenáře se 136 v současnosti se vyskytujícími zvláště chráněnými druhy vyšších rostlin v Plzeňském kraji. Uvádí údaje o jejich nárocích na stanoviště v regionu, recentním rozšíření v rámci kraje i příčinách ohrožení, případně doplňuje informace o jejich zvláštěnostech. Současně jsou připojeny vybrané údaje morfologické (výška rostliny, barva květu) a fenologické (doba kvetení nebo u kapradinostů doba zralosti výtrusů). Až na několik výjimek je většina popisů druhů doplněna fotografiemi. Druhy jsou uspořádány do tří skupin podle kategorie ohrožení, v rámci nich pak abecedně podle českého názvosloví. V zadní části je připojen rejstřík latinských názvů. Názvosloví je uvedeno podle přílohy II vyhlášky MŽP ČR č. 395/1992 Sb. Vzhledem k tomu, že toto názvosloví je již zastaralé a botanická veřejnost využívá pro určování vyšších rostlin především Klíč ke květeně České republiky (Kubát a kol. 2002), je v případě odlišnosti pojmenování rostliny uveden v závorce i název podle této publikace.

Besonders geschützte Pflanzenarten des Pilsner Bezirks

Flora und Vegetation werden ständig nicht nur durch selbständig ablaufende Prozesse sondern auch vor allem infolge intensiver und lang dauernder Auswirkungen des Menschen geändert, der in den Ablauf von Naturprozessen permanent eingreift. Bei diesen Änderungen erfolgen Eingriffe in relativ natürliche Standorte, Gefährdung ihrer Existenz und dadurch sowohl Gefährdung der darauf gebundenen Gattungen.

Für Beibehaltung des Reichtums von Gattungen sind einige der edlen und bedrohten Pflanzenarten durch Gesetz Nr. 114/1992 der Sammlung, über Natur- und Landschaftsschutz im Wortlaut der späteren Vorschriften und seiner Ausführungskundmachung Nr. 395/1992 geschützt. Der Schutz wird auf unter- und überirdische Pflanzenteile bezogen, auch der Standort, in dem diese Pflanzen wachsen, wird geschützt. Es ist verboten die ausgezählten Gattungen nicht nur auszugraben sondern auch zu pflücken oder sonst zu beschädigen, diese in ihrer Evolution zu stören, pflegen, verkaufen und tauschen.

Im Pilsner Bezirk verschwanden mehrere Gattungen oder manche wurden binnen einiger letzter Jahrzehnte verschollen: z. B. Frauenschuh (*Cypripedium calceolus*), Wassernuss (*Trapa natans*), Amethyst-Schwengel (*Festuca amethystina*), Knotiges Mastkraut (*Sagina nodosa*), Frühlings-Küchenschelle (*Pulsatilla vernalis*). Außerdem erfolgte bei einigen Gattungen ein ausdrücklicher Abfall in Zahlen ihrer Lokalitäten oder eine Minderung der Populationsgröße. In jetziger Zeit kommen 29 kritisch bedrohte höhere Pflanzenarten hier vor, die am meisten in einer oder nur ein paar Lokalitäten im Bezirk wachsen, es gibt 56 stark bedrohte und 52 bedrohte Gattungen.

Gegenwärtig gibt es Hauptgründe außer den direkten Tätigkeiten, wie Düngung, Anwendung von chemischen Mitteln, Entwässerung, Bewaldung oder Aufbau, sowohl indirekte Einflüsse, die durch Absenz extensiver Landschaftsbewirtschaftung, -fragmentierung und Kommunikationsverhinderung unter einzelnen Populationen von Pflanzen verursacht werden. Die empfindlichsten Gattungen sind auf sumpfige Ökosysteme gebunden, z. B. Strauss-Gilbweiderich (*Naumburgia thyrsiflora*), Sonnentauen (*Drosera* sp.), Behaarte Fettheine (*Sedum villosum*), Dreiblättriger Fiebertee (*Menyanthes trifoliata*), Sumpf-Läusekraut (*Pedicularis palustris*), und die Arten, die konkurrenzunfähig gegenüber anderen Gattungen sind, z. B. Böhmisches Enzian (*Gentianella bohemica*), Berg-Wohlverleih (*Arnica montana*), Echtes Fettkraut (*Pinguicula vulgaris*). Der Schutz einiger Pflanzenarten z. B. Sumpf-Sitter (*Epipactis palustris*), Herbst-Wendelorchis (*Spiranthes spiralis*) und Fliegen-Ragwurz (*Ophrys insectifera*) wird in besonders geschützten Gebieten abgesichert und hier werden erforderliche Eingriffe für ihr Überleben geleistet. Im Gegenteil, die Gattungen z. B. Heimische Seekanne (*Nymphoides peltata*), Kriechendes Netzblatt (*Goodyera repens*), Zierliches Scheidenblütgras (*Coleanthus subtilis*) und Teufelskrallen dickköpfig (*Phyteuma orbiculare*) haben auf Sicherung ihres Schutzgebiets noch zu warten.

Diese Publikation macht die Leser mit 136 besonders geschützten höheren Pflanzenarten, die sich im Pilsner Bezirk in dieser Zeit befinden, bekannt. Sie bringt Informationen über die Pflanzenansprüche auf konkrete Standorte, ihre Verbreitung innerhalb der Region sowie über die Ursachen ihrer Gefährdung. Zugleich sind ausgewählte morphologische und phenologische Angaben angeschlossen. Von wenigen Ausnahmen abgesehen sind die meisten Beschreibungen der Pflanzenarten mit Fotografien ergänzt.

Especially protected plant species of the Pilsen Region

Flora and vegetation have been permanently changed not only due to spontaneously running processes but first of all intensive and persistent intervention of a man who interferes with the cycle of natural processes steadily. While those changes are running, interventions in relative natural locations happen, their existence endangering occurs and thus species being bound to them are threatened.

To preserve richness of species some of rare and endangered species of plants are protected by Act No. 114/1992 Collection of Laws, on Protection of Nature and Landscape as amended and its executive regulation No. 395/1992. The protection is related to below and above parts of the plants whereas the location that these plants grow in is protected as well. It is prohibited not only to dig out specified species but to pick and otherwise damage or disturb them in their evolution, to grow, sell and exchange them.

A lot of species, e.g. Lady's Slipper (*Cypripedium calceolus*), Water Chestnut (*Trapa natans*), Fescue Grass Amethyst (*Festuca amethystina*), Knotted Pearlwort (*Sagina nodosa*) and Pale Pasqueflower (*Pulsatilla vernalis*) became extinct or missing in the Pilsen Region during several recent decades. Furthermore, an extensive drop in number of locations occurred with lots of species or a reduction of population sizes happened. At present, there are 29 critically threatened species of higher plants here that grow in one or a few locations in the region generally; there are 56 plants strictly threatened and 52 species in danger here.

The main reasons of getting endangered are except for direct activities such as fertilising, application of chemical means, drainages, forestation or building actions also indirect factors caused by absence of extensive landscape tending and fragmentation and communication avoidance among individual plant populations. The most sensitive species are bound to wetland ecosystems, such as Tufted Loosestrife (*Naumburgia thyrsiflora*), Dew Plants (*Drosera* sp.), Hairy Stonecrop (*Sedum villosum*), Bog-bean (*Menyanthes trifoliata*), Marsh Lousewort (*Pedicularis palustris*), and plants that can't stand up competition of other species e.g. Bohemian Gentian (*Gentianella bohemica*), Arnica (*Arnica montana*), Common Butterwort (*Pinguicula vulgaris*). Protection of some species such as Marsh Helleborine (*Epipactis palustris*), Autumn Lady's Tresses (*Spiranthes spiralis*) and Fly Orchid (*Ophrys insectifera*) is provided in especially protected areas and any necessary interventions are exercised here to support their survival. On the contrary, species such as Fringed Water-Lily (*Nymphoides peltata*), Creeping Lady's Tresses (*Goodyera repens*), Moss Grass (*Coleanthus subtilis*) and Round-headed Rampion (*Phyteuma orbiculare*) have been still waiting for their territory protection securing.

This bulletin informs its readers about 136 especially protected species of higher plants that occur within the Pilsen Region nowadays. It brings details of their demands on locations, expansion within the region area and causes of their threats. Selected morphological and phenological data are attached concurrently. With few exceptions, most descriptions of species are completed by photos.

Vstavač obecný (*Orchis morio*) ▲
býval jednou z našich nejhojnějších orchidejí

Druhy kriticky ohrožené

Bělolist žlutavý – *Filago lutescens*

V: 5–30 cm, **D:** VI–VIII, jednoletá bylina, **B:** žlutavá

Nezapojené porosty, okraje cest a polí, úhory, na narušovaných místech. Preferuje písčité půdy chudé na humus. Dříve se tento pionýrský druh roztroušeně vyskytoval v teplejších polohách Plzeňského kraje, dnes je velmi vzácný. Je ohrožen především zarůstáním lokalit, používáním chemických postřiků na polích. Vyskytuje se ojediněle na Stodsku, pravděpodobně i jinde.

◀ Bělolist žlutavý (*Filago lutescens*) v řídkém trávníku u Lisova

Blatnice bahenní – *Scheuchzeria palustris*

V: 10–30 cm, **D:** VI–VIII, vytrvalá bylina, **B:** žlutozelená

Přechodová rašeliníště a břehy jezírek ve středu vrchovišť, na kyselých rašelinných půdách. Roste na Šumavě v komplexu Modravských slatí, kde se vyskytují stabilizované populace značného rozsahu. V minulosti některé lokality zanikly v důsledku odvodnění. V současnosti může být blatnice ohrožena zarůstáním náletovými dřevinami. Jde o taxonomicky zajímavý druh, kdy čeď blatnicovitě (*Scheuchzeriaceae*) má jen jeden rod s jediným (tímto) druhem.

Odkvetlá blatnice bahenní (*Scheuchzeria palustris*), foto L. Ekrť ▶

Bradáček srdčitý – *Listera cordata***V:** 5–20 cm, **D:** VI–VIII, vytrvalá bylina, **B:** zelená

Klimaxové smrčiny nebo okrajové partie rašelinišť, na vlhkých kyselých půdách. Roste v horském stupni Šumavy od Královského hvozdu směrem k jihovýchodu. Nejčastější je na Šumavských pláních. Ohrožení spočívá ve změně charakteru a destrukcích biotopů, jako je holosečná těžba nebo odvodnění. Bradáček vyžaduje pro svůj životní cyklus přítomnost mrtvé dřevní hmoty na stanovišti.

Bradáček srdčitý (*Listera cordata*) je velmi nenápadná orchidej, ▶
foto P. Večeřa

Hořeček český (H. mnohotvarý český) – *Gentiana bohemica* (*G. praecox* subsp. *bohemica*)**V:** 10–40 cm, **D:** VIII–X, dvouletá bylina, **B:** modrofialová

Pastviny a krátkostébelné nehnosené louky, lada a výslunné lesní lemy, podél cest, na místech s narušenou vegetací. Světlo milný druh závislý na endomyskorhize, na dusíkem chudých, slabě kyselých až zásaditých půdách. Kdysi mnohatisícové porosty na pastvinách v Předšumaví se za poslední roky zredukovaly na téměř jednotlivé exempláře na přibližně desítky lokalit. Je subendemitem Českého masívu. Na značném úbytku lokalit má velký podíl postupné zanikání tradiční pastvy, zarůstání a zalesňování stanovišť. Pro zachování populací všech druhů hořečků je nezbytné zajištění vhodného obhospodařování.

◀ Hořeček český (*Gentiana bohemica*) je subendemitem Českého masívu

Hořeček drsný (H. d. Sturmův) – *Gentiana aspera* (*G. obtusifolia* subsp. *sturmiana*)**V:** 10–15 cm, **D:** VIII–X, dvouletá bylina, **B:** modrofialová

Pastviny a vlhké nehnosené krátkostébelné louky, zpravidla na střídavě vlhkých půdách bohatších na živiny, ale chudých na dusík. Výskyt hořečku je omezen na západní polovinu Čech. Z původně zaznamenaných více než 100 lokalit jich existuje méně než 10. Změnou obhospodařování (přerušení extenzivní pastvy, hnojení, zalesňování) většina lokalit zanikla. V Plzeňském kraji jsou známa pouze 3 místa výskytu (v přírodní rezervaci Pod Volfštejnem u Černošín, v přírodní památce Hvoždanská louka u Poběžovic a u Hnačova u Plánice), na nichž se provádějí ochranná opatření.

Hořeček drsný (*Gentiana aspera*), foto P. Tájek ▶

Kaprad' hřebenitá – *Dryopteris cristata***V:** 35–60 cm, **D:** VII–IX, vytrvalá bylina

Bažinné olšiny a vrbiny, rákosiny, rašelinné louky, na kyselých půdách. Vyskytuje se na několika lokalitách na Tachovsku (Otročin, Bor, Žebrák, Pleš) a u Plzně. Druh může být ohrožen odvodněním lokalit a následnými sukcesními změnami.

Kaprad' hřebenitá (*Dryopteris cristata*) v mokřadu u Žebrák ▶
v Českém lese

Kapradina hrálovitá – *Polystichum lonchitis***V:** 15–45 cm, **D:** VI–IX, vytrvalá bylina

Roste na balvanitých sutích horských poloh. Z poslední doby je znám výskyt z jediné lokality ze Šumavských plání od Březníku. Roste na balvanitých sutích horských poloh. Z poslední doby je znám výskyt z jediné lokality ze Šumavských plání od Březníku.

Kuřinka solná – *Spergularia salina***V:** 5–20 cm, **D:** VI–VII, jednoletá nebo víceletá bylina, **B:** růžová

Slaniska, slané louky, okolí minerálních pramenů. V Plzeňském kraji se v minulosti kuřinka nevyskytovala. Díky silnému solení silnic se vytvořila náhradní stanoviště pro tento druh, a to zasolené okraje komunikací. Zde se v poslední době rychle šíří. Nejhojněji se vyskytuje podél dálnice Praha – Rozvadov. Jednotlivé lokality byly zjištěny v některých městech i u vedlejších silnic ve volné krajině.

◀ detail

◀ Světle zbarvená kuřinka solná (*Spergularia salina*) společně s podobnou kuřinkou červenou v Plzni, foto Z. Chocholoušková

Kyvor lékařský – *Ceterach officinarum***V:** 5-15 cm, **D:** V-VIII, vytrvalá bylina

Mírně zastíněné skalní štěrbinu na bazických horninách, zídky. Několik exemplářů kyvoru bylo zjištěno na kamenné zídce v Petrovích u Sušice, kam byly pravděpodobně vysazeny.

Měkčilka jednolistá – *Malaxis monophyllos***V:** 8-30 cm, **D:** VI-VII, vytrvalá bylina, **B:** žlutozelená

Vlhká stanoviště s řídkým bylinným patrem v nevyhraněných typech lesních porostů, v druhotných smrččinách i náletových listnatých porostech. Z plzeňské části Šumavy je známa pouze lokalita u Tetřevské slati mezi Kvildou a Filipovou Hutí a u Březníku. Druh je konkurenčně velmi slabý a mizí po úplném zapojení vegetace.

◀ Měkčilka jednolistá (*Malaxis monophyllos*), foto P. Večeřa

Plavín štítnatý – *Nymphoides peltata***V:** 80-130 cm, **D:** VII-IX, vytrvalá bylina, **B:** žlutá

Živinami bohatší rybníky s písčitým nebo hlinitým dnem s malou vrstvou sádky, v hloubce 20 – 150 cm. Hlavními příčinami ústupu plavínu v minulosti byly především intenzivní rybářské hospodaření, odbahňování, vysazování nepůvodních býložravých ryb, aplikace herbicidů. Z mnoha někdejších lokalit v povodí Úslavy dnes existují pouze dvě na Nepomucku. Předpokladem pro přežití plavínu na rybníku je především vhodný způsob rybníčního hospodaření.

▶ Plavín štítnatý (*Nymphoides peltata*) pokrývá hladinu Maňovického rybníka

Prustka obecná – *Hippuris vulgaris***V:** 20-80 cm, **D:** V-VII, vytrvalá bylina, **B:** zelenavá

Stojaté eutrofní vody nebo mokřady. Druh byl zavlečen do několika drobných vodních nádrží, kde dlouhodobě přežívá (např. Klatovy, Hořelky, v Českém lese Capartice a bývalá ves Jalový Dvůr).

▶ Prustka obecná (*Hippuris vulgaris*)
bývá vysazovaná v rybníčcích

Rosnatka anglická – *Drosera anglica***V:** 5-20 cm, **D:** VI-VIII, vytrvalá bylina, **B:** bílá

Vrchoviště, přechodová rašeliniště, převážně na kyselých podkladech dobře zásobených vodou a se sníženou konkurencí okolních druhů. Velmi vzácně se vyskytuje na několika rašeliništích Modravských slatí. Citlivě reaguje na změny vodního režimu a zarůstání v důsledku sukcesních procesů. Často roste společně s křížencem mezi ní a rosnatkou okrouhlolistou (*Drosera rotundifolia*), který se jmenuje rosnatka obvejčitá (*Drosera x obovata*).

◀ Rosnatka anglická (*Drosera anglica*), foto P. Večeřa

Rosnatka prostřední – *Drosera intermedia***V:** 2-5 cm, **D:** VII-VIII, vytrvalá bylina, **B:** bílá

Přechodová rašeliniště v mělkých zaplavovaných šlencích a tůňkách se sníženou konkurencí ostatních druhů, pouze místa v počátečním stádiu rašeliniště. Její výskyt je znám na dvou mikrolokalitách v Českém lese v blízkosti Přimdy. Citlivě reaguje na změny vodního režimu a zarůstání stejně jako ostatní druhy rosnatek.

Rozchodník pýřitý (R. huňatý) – *Sedum villosum***V:** 10–25 cm, **D:** VI–VII, dvouletá až vytrvalá bylina, **B:** růžová

Rašelinné krátkostébelné louky, prameniště a okraje potůčků, na narušených místech. Rozchodník nesnáší konkurenci vyšší vegetace. Z poslední doby je znám jen výskyt ze Šumavy z okolí Srní. Z někdejších více než 300 lokalit v České republice jich existuje méně než 10. Hlavní příčinou je zánik rašelinných luk a pramenišť odvodňováním nebo zarůstáním lokalit v důsledku neobhospodařování.

Rozchodník pýřitý (*Sedum villosum*), foto L. Ekrt ►

Řeřišníčník skalní – *Cardaminopsis petraea***V:** 10–25 cm, **D:** IV–VI, vytrvalá bylina, **B:** bílá

Skály, skalní terásky, světlé lemy, otevřená travinná xerothermní společenstva v kaňonovitých údolích řek, na nevápenitém substrátu. Vyskytuje se na skalkách v údolí Mže u Stříbra. Tento světlo milný druh je ohrožen zarůstáním a následným zastíněním lokalit.

Sleziník klamný (s. nepravý) – *Asplenium adulterinum***V:** až 20 cm, **D:** VII–IX, vytrvalá bylina

Skalní štěrbiný hadcových skal na polostinných stanovištích. Vyskytuje se na hadcích v borových lesích u Poběžovic v přírodní rezervaci Drahotínský les a jejím blízkém okolí. Druh by mohla ohrozit výsadba smrku na místě původních borových doubrav.

◀ Sleziník klamný (*Asplenium adulterinum*) roste jen na hadcových skalách, foto P. Tájek

Smrkovník plazivý – *Goodyera repens***V:** 10–30 cm, **D:** VII–VIII, vytrvalá bylina, **B:** bílá

Polostinné suché a vlhké jehličnaté lesy s vyvinutým mechovým patrem. Roste vzácně na Sušicku u Rabí a v Českém lese u Pece pod Čerchovem. Druh je ohrožen změnou druhového složení lesních porostů, holosečnou těžbou nebo přílišným zástínem. Je jedinou naší stálezelenou orchidějí. Listy vyrostlé v pozdním létě přetrvávají zimu a odumírají teprve s vývojem nových listů v následujícím vegetačním období.

◀ Smrkovník plazivý (*Goodyera repens*) ►

Suchopýr štíhlý – *Eriophorum gracile***V:** 10–50 cm, **D:** VI, vytrvalá bylina

Mezotrofní přechodová rašeliniště, prameniště a slatiniště. Z mnoha lokalit druh vymizel následkem odvodnění. V současné době je známa jen jedna lokalita na Šumavě v blízkosti Hartmanic. Jde o nejvýše položenou lokalitu v České republice (905 m n. m.).

Šídlatka jezerní – *Isoetes lacustris***V:** 8–10 cm, **D:** IX–X, vytrvalá bylina

Roste pouze na jediném místě v České republice, a to na Šumavě na písčitém dnu oligotrofního Černého jezera v hloubce 3–8 m. Populace šídlatky je zde za stávajících ekologických podmínek stabilní.

◀ Šídlatka jezerní (*Isoetes lacustris*) na dnu Černého jezera, foto Cletus Weiner

Švihlík krutiklas – *Spiranthes spiralis*

V: 6–20 cm, **D:** VIII–IX, vytrvalá bylina, **B:** bílá

Pastviny a obhospodařované krátkostébelné louky. Vyskytuje se pouze u Sušice v národní přírodní památce Pastviště u Finů. Ohrožení druhu spočívá ve změně tradičního obhospodařování pastvin, v zarůstání lokalit, eutrofizaci. Pro udržení populace je zásadní pastva ovci, která je v současné době na lokalitě zajištěna.

▲ Švihlík krutiklas (*Spiranthes spiralis*),
foto P. Večeřa

▶ Národní přírodní památka Pastviště u Finů – přežití švihlíku krutiklasu je závislé na extenzivní pastvě ovci

Tořič muchonosný (t. hmyzonosný) – *Ophrys insectifera*

V: 15–50 cm, **D:** V–VI, vytrvalá bylina, **B:** hnědá a zelená

Světlé borové lesy, lesní okraje, suché trávníky, křovinaté stráně. Vyhledává vápnité a humózní půdy. Z několika někdejších lokalit v širším okolí Sušice roste tořič hmyzonosný jen u Milčic. Druh může být ohrožen intenzivní pastvou a nadměrným sešlapem, nebo naopak zarůstáním lokalit. Tořiče jsou pozoruhodné tím, že lákají opylující hmyz nikoliv na nektar, ale tvarem svých květů. Zabarvením i vůní svých květů napodobují samičky opylovačů, a lákají je tak k páření.

◀ Tořič muchonosný (*Ophrys insectifera*),
foto J. Kavale

Tuřice (ostřice) dvoudomá – *Vignea (Carex) dioica*

V: 10–30 cm, **D:** V–VI, vytrvalá bylina

Prameniště a slatinné louky v počátečních sukcesních stádiích. Ostřice dvoudomá je světlomilná a konkurenčně slabá, již při malém zastínění rychle ustupuje. Většina dřívějších lokalit zanikla následkem odvodnění a změny obhospodařování vlhkých luk. V současnosti je znám výskyt z rašeliniště v přírodní rezervaci Hůrky na Úněšovsku a z přírodní památky Milov v Českém lese. Tuřice vytváří samostatné samčí a samičí rostliny.

Tuřice (ostřice) šlahounovitá –

Vignea (Carex) chordorrhiza

V: 15–30 cm, **D:** V–VII, vytrvalá bylina

Těžiště rozšíření této světlomilné tuřice spadá do severských oblastí severní polokoule, ve střední Evropě je vzácná. Roste na hlubokých živých rašeliništích s vysokou hladinou podzemní vody. Je znám výskyt z jediné lokality na Šumavě z okraje Novohuťských močálů v oblasti Moravských slatí.

▶ Tuřice šlahounovitá (*Vignea chordorrhiza*),
foto L. Ekrť

Úpor přeslenitý (kuřičkovitý) – *Elatine alsinastrum*

V: 20–70 cm, **D:** VI–VIII, jednoletá nebo vytrvalá bylina, **B:** zelená

Mělké stojaté vody nebo obnažená dna rybníků. Je známa jediná lokalita z Přešticka z rybníka u Soběkur. Rostlina vypadá odlišně při růstu ve vodě a nad vodní hladinou nebo na obnaženém dnu. Ponořené listy jsou čárkovité v 8–12 četných přeslenech, listy vyrůstající nad vodní hladinou jsou eliptické v 3–6 četných přeslenech. Příčiny mizení nejsou zcela jasné. Druhu neprospívá intenzivní rybníční hospodaření se stále vysokou hladinou vody, bez letního vysychání dna.

◀ Suchozemská forma úporu přeslenitého (*Elatine alsinastrum*)

Vítod douškolistý – *Polygala serpyllifolia*

V: V: 5–25 cm, **D:** V–VI, vytrvalá bylina, **B:** modrá

Vlhčí louky a nízké trávníky, na živinami chudých kyselých půdách, někdy zrašelinělých. Vítod douškolistý se vyskytuje v oblastech s vysokou oceanitou klimatu, tedy v oblastech s vlhčím podnebím a mírnějšími zimami. Těžištěm jeho rozšíření je západní Evropa. K nám zasahuje jen do severozápadní části České republiky (východní hranice areálu), ojediněle proniká do severní části Českého lesa (Lesná, bývalý Pavlův Studenec). Vítod nesnáší konkurenci ostatních druhů a po zapojení travních porostů mizí.

▶ Vítod douškolistý (*Polygala serpyllifolia*),
foto M. Tréglér

Vratička heřmánkolistá – *Botrychium matricariifolium***V:** 7–17 cm, **D:** VI–VII, vytrvalá bylina

Lesní světliny a okraje lesů, u cest, na kyselých minerálně chudých půdách. Vyhledává místa s rozvolněným bylinným porostem. Je konkurenčně slabá, mizí po úplném zapojení vegetace. Mnohá naleziště z neznámých příčin vymizela, zároveň jsou občas objeveny lokality nové. Vratička byla v poslední době nalezena v málo početných populacích na několika místech na Šumavě, na Sušicku u Albrechtic a v Českém lese u Ostrůvku.

Vratička heřmánkolistá ►
(*Botrychium matricariifolium*),
Foto P. Večeřa

Vrba borůvkovitá – *Salix myrtilloides***V:** 30–80 cm, **D:** V, keř

Rašelinné louky, na kyselých rašelinných půdách. Jediný polykormon vrby borůvkovité o přibližné rozloze 10 m² se vyskytuje v Českém lese v národní přírodní památce Na požárech. Ohrožením může být odvodnění lokality nebo křížení s vrbou ušatou (*Salix aurita*).

◀ Vrba borůvkovitá (*Salix myrtilloides*),
foto P. Mudra

Vrba černající – *Salix myrsinifolia* (*S. nigricans*)**V:** 2–4 m, **D:** IV–V, keř

Mokré a rašelinné louky, na minerálně bohatších písčito–hlinitých půdách. Znám je pouze ojedinělý výskyt z Kateřinské kotliny v Českém lese (Kateřina) a z okolí zaniklé osady Zhůří na Šumavě.

Zimozelen okoličnatý – *Chimaphila umbellata***V:** 15–25 cm, **D:** VI–VIII, polokeř, **B:** bílá až narůžovělá

Reliktní bory a borové doubravy, na kyselých podkladech. Zimozelen byl nalezen u Plzně a Nepomuku v 1. polovině 20. století, později nebyl jeho výskyt potvrzen. Až v roce 2007 byl nově nalezen v Praseckém lese u Pačejova v počtu několika desítek exemplářů. Druh je závislý na mykorhize. Ohrožit jeho výskyt může např. těžba lesního porostu.

Listy zimozelenu okoličnatého
(*Chimaphila umbellata*) se podobají
listům brusnice brusinky ►

Druhy
silně ohrožené**Bahnička chudokvětá** – *Eleocharis quinqueflora***V:** 7–20 cm, **D:** V–VI, vytrvalá bylina

Slatiniště a rašeliniště na podmačených půdách, vlhké písčiny. V důsledku odvodnění na mnoha lokalitách druh vymizel. Roste na rašeliništi v přírodní rezervaci Hůrky a na jedné lokalitě na Šumavě.

bazanovec kytkokvětý (vrbina kytkokvětá) –
Naumburgia thyrsiflora (*Lysimachia thyrsiflora*)**V:** 25–60 cm, **D:** V–VII, vytrvalá bylina, **B:** žlutá

Rašelinné louky, bažiny. Světlo milný druh vyžadující mokré neprovzdušněné půdy kyselé až neutrální reakce, s nižším obsahem dusíkatých látek. Ohrožení spočívá v eutrofizaci a zarůstání stanovišť dřevinami a v odvodnění. Většina dříve známých lokalit zanikla. Vyskytuje se vzácně na Tachovsku v Kateřinské kotlině a v přírodní rezervaci Racovské rybníčky.

◀ Bazanovec kytkokvětý
(*Naumburgia thyrsiflora*)

Běloprstka horská (b. bělavá) –
Leucorchis albida (Pseudorchis albida)

V: 10–40 cm, **D:** VI–VIII, vytrvalá bylina, **B:** bílá až žlutozelená

Horské louky, pastviny, vřesoviště, na kyselých půdách. Roste roztroušeně až vzácně v horském stupni Šumavy. Ohrožení spočívá v zalesňování lučních porostů, zarůstání náletovými dřevinami, eutrofizaci stanovišť.

Běloprstka horská (*Leucorchis albida*),
foto P. Večeřa

Bříza zakrslá (b. trpasličí) –
Betula nana

V: 20–50(–100) cm, **D:** IV–V, keř

Silně kyselé rašelinné půdy na vrchovištích a rašelinných loukách. Bříza zakrslá roste jako pozůstatek z doby ledové (glaciální relikt) v horském stupni Šumavy na Modravských slatích. Ohrožení spočívá v odvodnění a zarůstání otevřených ploch vrchovišť konkurenčně silnějšími dřevinami.

Bříza zakrslá (*Betula nana*),
foto P. Večeřa

Hořec šumavský (h. panonský) –
Gentiana pannonica

V: 50–70 cm, **D:** VIII–IX, vytrvalá bylina, **B:** fialově nachová

Horské smilkové louky a pastviny, kary ledovcových jezer (Černé jezero). Centrum rozšíření je na Šumavských pláních v okolí Horské Kvildy, Filipovy Hutě, Modravy. Vzácně roste v severozápadní části Šumavy. V minulosti byl téměř vyhuben sběrateli jeho kořenů, používaných v lidovém léčitelství a k výrobě likérů.

Hořec šumavský (*Gentiana pannonica*),
foto J. Kavale

Hořeček nahořklý –
Gentianella amarella

V: 30–35 cm, **D:** VIII–IX, dvouletá bylina, **B:** modrofialová

Suché pastviny, opuštěné vápencové lomy, okraje cest, na půdách se zásaditou až neutrální reakcí. Jako u všech druhů hořečků došlo i u tohoto druhu k velkému úbytku lokalit. V regionu se vyskytuje jen subsp. amarella (poddruh pravý), a to na několika lokalitách v oblasti Sušicko-horažďovických vápenců, kde je ohrožen zarůstáním vysokovzrůstnou vegetací a dřevinami.

Hořeček nahořklý (*Gentianella amarella*),
foto M. Trégler

Hořepník luční (hořec hořepník) –
Pneumonanthe vulgaris (Gentiana pneumonanthe)

V: 20–40 cm, **D:** VIII–IX, vytrvalá bylina, **B:** modrá

Nehnojené, střídavě vlhké louky a pastviny, vlhké lesní světliny, lemy, na čerstvě vlhkých, živinami bohatých půdách neutrální až slabě zásadité reakce. Dříve relativně hojný druh roste dnes na vhodných stanovištích v celém Plzeňském kraji vzácně. Řada lokalit byla v minulosti zničena odvodněním luk nebo zarůstáním zemědělsky neobhospodařovaných ploch dřevinami. Hořepník nesnáší hnojení, odvodňování stanovišť, nadměrnou pastvu i husté zapojení porostu.

Hořepník luční (*Pneumonanthe vulgaris*),
foto J. Kavale

Hvozdík pyšný –
Dianthus superbus

V: 30–60 cm, **D:** VI–IX, vytrvalá bylina, **B:** růžová

Střídavě vlhké louky, světlé listnaté lesy, na minerálně bohatých, vlhkých až vysychavých půdách. Z většiny někdejších lokalit druh vymizel. V poslední době byl výskyt potvrzen pouze na Přešticku v přírodní rezervaci Zlín. Ohrožení druhu spočívá v odvodňování luk a přeměně listnatých lesních porostů na jehličnaté monokultury.

Hvozdík pyšný (*Dianthus superbus*)

Hvozdík sivý – *Dianthus gratianopolitanus*

V: 8–20 cm, **D:** V–VI, vytrvalá bylina, **B:** červená nebo růžová

Skály a strmé skalnaté svahy na minerálně bohatších půdách. Ohrožen je poškozováním skalní vegetace sešlapem. Početná populace se nachází na severním břehu Hracholuské přehrady u Lipna.

Hvozdík sivý (*Dianthus gratianopolitanus*)
na skalách u Hracholuské přehrady

Kapradinka skalní – *Woodsia ilvensis*

V: 7–15 cm, **D:** VII–VIII, vytrvalá bylina

Suché skály a skalní štěrby. Vyskytuje se vzácně na Šumavě v údolí řeky Vydry a Křemelné.

Kapradinka skalní (*Woodsia ilvensis*),
foto M. Trégler

Jednokvíték velekvětý – *Moneses uniflora*

V: 10–15 cm, **D:** V–VI, vytrvalá bylina, **B:** bílá

Vlhké stinné lesy se zapojeným mechovým patrem. Druh závislý na symbiotických houbách. Pravděpodobně z důvodu negativního vlivu imisí vymizel z většiny dřívějších lokalit. V poslední době je jeho výskyt znám vzácně ze Šumavy, Českého lesa, z přírodní památky Černošinský bor a z České Břízy u Plzně.

Jednokvíték velekvětý (*Moneses uniflora*),
foto P. Večeřa

Jinořadec kadeřavý – *Cryptogramma crispa*

V: 6–10 cm, **D:** VIII–IX, vytrvalá bylina

Sutě, skalní štěrby, druhotně na kamenných zídkách. Dnes je znám jeho výskyt jen v počtu několika desítek trsů z karové stěny Černého jezera.

Jinořadec kadeřavý
(*Cryptogramma crispa*),
foto L. Ekrť

Korállice trojklanná – *Corallorhiza trifida*

V: 6–18 cm, **D:** V–VI, vytrvalá bylina, **B:** žlutozelená

Stinné humózní lesy, rašeliniště. Tato nenápadná rostlina často vyhledává místa bez vegetace pouze s listovým opadem nebo porostem mechorostů. Ohrožení spočívá ve změnách charakteru a kvality biotopů. Je to nezeleňá rostlina zcela závislá na mykorrhize, proto je i velmi citlivá na změny chemismu půdy. Na mnoha lokalitách korállice vyhynula. Vyskytuje se vzácně na rašeliništích šumavských slatí a obdobných biotopech v Českém lese.

Korállice trojklanná (*Corallorhiza trifida*),
foto P. Večeřa

Kosatec sibiřský – *Iris sibirica*

V: 50–120 cm, **D:** V–VI, vytrvalá bylina, **B:** modrofialová

Střídavě vlhké louky, lada, lesní mokřiny, na humózních neutrálních až slabě kyselých půdách. Vyskytuje se roztroušeně v celém Plzeňském kraji s těžištěm výskytu v Brdech, Holoubkovském Podbrdsku a na Plánickém hřebenu. Vzácný je na Šumavě, na Tachovsku, Domažlicku a severním Plzeňsku. V důsledku odvodnění mnoho lokalit zaniklo. Ustupuje ze zastíněných stanovišť. Nesvědčí mu intenzivní pastva ani sekání. Na neobhospodařovaných ladech, dřevinami dosud nezarostlých, se naopak může šířit.

Kosatec sibiřský (*Iris sibirica*)
může vytvářet souvislé porosty

Kropenáč vytrvalý – *Swertia perennis*

V: 20–50 cm, **D:** VII–VIII, vytrvalá bylina, **B:** šedomodrá

Horská prameniště, rašelinné louky, na kyselých rašelinných půdách. Vyskytuje se vzácně na Šumavě v oblasti Modravských slatí a v okolí Březníku. Ohrožen může být odvodněním a eutrofizací.

Kropenáč vytrvalý (*Swertia perennis*),
foto P. Večeřa

Krušík bahenní – *Epipactis palustris*

V: 25–50 cm, **D:** VII–VIII, vytrvalá bylina, **B:** bělavá

Prameniště, rašelinné a bažinné louky, na minerálně bohatých půdách. Může se vyskytovat i na druhotných stanovištích. Nesnáší trvalé zastínění. Nejlépe se mu daří v rozvolněných částech prameništ s větším podílem mechového patra. Vyskytuje se velmi vzácně ve středních polohách v celém kraji. Druh je ohrožen odvodňováním mokřadů, zarůstáním dřevinami, eutrofizací stanovišť.

Krušík bahenní (*Epipactis palustris*)

Leknín bělostný – *Nymphaea candida*

V: 50–170 cm, **D:** VI–VIII, vytrvalá bylina, **B:** bílá

Stojaté nebo mírně tekoucí vody, mezotrofní až oligotrofní, většinou s vrstvou humózního bahna. Nejčastěji roste v hloubkách okolo 70–150 cm. Je citlivý k eutrofizaci, znečištění vody a odbahnění. Je poškozován býložravými rybami. Vyskytuje se velmi vzácně na rybnících, místy je vysazován do přírody.

Dosud početná populace leknínu bělostného
v Hutském rybníku u Blovic (*Nymphaea candida*)

Leknín bílý – *Nymphaea alba*

V: 50–200 cm, **D:** VI–VIII, vytrvalá bylina, **B:** bílá

Stojaté nebo mírně tekoucí eutrofní až mezotrofní vody zpravidla s vrstvou humózního bahna. Nejčastěji roste v hloubkách okolo 70–150 cm. Za oblast původního výskytu v Čechách je považováno Polabí. Výskyt je znám z přírodní památky Starý rybník u Starého Plzece. Druh ustupuje např. při nadměrném znečištění vody nebo v důsledku poškozování býložravými rybami. Odbahnění rybníků vede zpravidla k jeho vymizení.

Leknín bílý (*Nymphaea alba*) v PP Starý rybník v Sedlci

Lilie cibulkonosná – *Lilium bulbiferum*

V: 10–120 cm, **D:** VI–VII, vytrvalá bylina, **B:** oranžová

Lesní lemy, úhory a křovinaté stráně, na vlhkých, živných, zásaditých i neutrálních půdách. Vyskytuje se vzácně v podhorském a v nižším horském stupni Šumavy, v širším okolí Sušice a Plané. Výskyt na některých lokalitách v blízkosti sídel může být druhotný. Druh je ohrožen zarůstáním a zalesňováním lokalit, vyrýváním rostlin. Rozmnožuje se nepohlavně pomocí pacibulek, které vyrůstají v paždí listů ve střední a horní části lodyhy, nevytváří plody s klíčovými semeny.

Lilie cibulkonosná (*Lilium bulbiferum*)

Lomikámen trojprstý – *Saxifraga tridactylites*

V: 3–15 cm, **D:** IV–V, jednoletá bylina, **B:** bílá

Výslunné stráně, na volných nezaroštěných skalnatých plochách, na mělkých skeletovitých mírně kyselých až mírně bazických půdách. Jde o konkurenčně velmi slabý druh, který zarůstáním stanovišť mizí. Má charakteristický krátký životní cyklus. Rostlina vykvétá brzy na jaře a začátkem léta odumírá. Přirozeně roste lomikámen vzácně na vápencích na Sušicku a Horažďovicích. Druhotně se vyskytuje i v kolejištích, výskyt je znám z vlakového nádraží v Domažlicích, Pobežovicích, Staňkově, Horažďovicích, Žichovicích a Chrástu. Pravděpodobně se po železnici rozšířil i na jiné lokality.

Lomikámen trojprstý
(*Saxifraga tridactylites*)

Mečík obecný (střechovitý) – *Gladiolus imbricatus*

V: 30–80 cm, **D:** VII–VIII, vytrvalá bylina, **B:** fialově červená

V Plzeňském kraji je znám ze dvou lokalit, a to z bezkolencových luk v přírodní památce Kařezské rybníky na Rokycansku a u Louňové u Blovic. Druh může být ohrožen odvodněním pozemků, zarůstáním lokalit a vyrýpáváním rostlin.

Mečík obecný (*Gladiolus imbricatus*),
foto Z. Chocholoušková

**Okrotice červená –
*Cephalanthera rubra***

V: 20–45 cm, **D:** VI–VII, vytrvalá bylina,
B: tmavě růžová

Světlé lesy a křovinaté stráně, na vápencích. Vyskytuje se velmi vzácně v oblasti Sušicko-horažďovických vápenců a jižně od Sušice. Ohrožen spočívá ve změnách a destrukcích přirozených stanovišť i v přímém trhání a vyrýpávání zahrádkářů. Druh je silně závislý na mykorrhíze.

◀ Okrotice červená (*Cephalanthera rubra*),
foto J. Kavale

Ostřice chudá (o. vrchovištní) – *Carex paupercula*

V: 10–40 cm, **D:** VI–VIII, vytrvalá bylina

Oligotrofní podmačená stanoviště – rašeliniště, rašelinné louky, rašelinné smrčiny, blatkové bory. Ostřice vrchovištní roste pouze na Šumavě v oblasti Šumavských plání. Druh může být ohrožen odvodněním a eutrofizací stanovišť.

Ostřice mokřadní (o. bažinná) – *Carex limosa*

V: 10–50 cm, **D:** V–VII, vytrvalá bylina

Rašeliniště, vrchoviště, rašelinné louky, na chudých a kyselých rašelinných půdách s vysokou hladinou podzemní vody. Hojně se vyskytuje na všech rašeliništích Šumavských plání, vzácně na rašeliništích na Úněšovsku, např. v přírodní rezervaci Hůrky. Druh je citlivý na změny vodního režimu i zarůstání náletovými dřevinami.

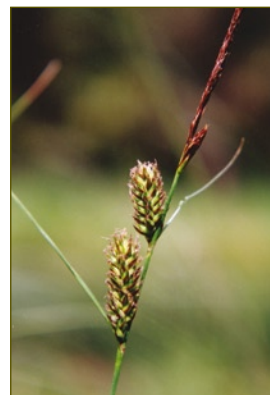
Ostřice mokřadní (*Carex limosa*) na rašeliništi,
foto P. Tájek

Ostřice plstnatoplodá – *Carex lasiocarpa*

V: 40–100 cm, **D:** V–VII, vytrvalá bylina

Rašelinné louky, přechodová rašeliniště. Četné lokality zanikly vlivem odvodnění. Vyskytuje se vzácně na Plánickém hřebenu, na rašeliništích na Úněšovsku, v Českém lese převážně v Kateřinské kotlině, na Šumavě u Práší, v Plzni, pravděpodobně i jinde. Druh je ohrožen zarůstáním konkurenčně silnějšími druhy rostlin, změnou vodního režimu či eutrofizací.

◀ Ostřice plstnatoplodá (*Carex lasiocarpa*),
foto P. Mudra

Ostřice ptačí nožka – *Carex ornithopoda*

V: 5–15 cm, **D:** IV–V, vytrvalá bylina

Křovinaté a travnaté stráně na vápencovém podkladu. Ostřice je známa z několika lokalit na vápencových vložkách na Sušicku a Horažďovicu. Zde se jí daří zejména v lesních lemech nebo na lesních světlinách. Je ohrožena především zalesňováním smrkovými či borovými monokulturami.

Ostřice ptačí nožka
(*Carex ornithopoda*)

Plavuník alpský (p. alpský) – *Diphasiastrum alpinum***V:** 5–10 cm, **D:** VII–IX, vytrvalá bylina

Kyselé smilkové louky a prosvětlené lesní průseky. Vyskytuje se vzácně v nejvyšších polohách Šumavy v oblasti klimatických smrčín a kyselých horských bučin. Jako všechny druhy plavuníků je ohrožen eutrofizací stanovišť.

Plavuník Isslerův – *Diphasiastrum issleri***V:** 10–20 cm, **D:** VII–IX, vytrvalá bylina

Kyselé půdy ve světlých jehličnatých lesích, lesních průsecích, na sjezdovkách. Vzhledem k tomu, že plavuník zpravidla roste na narušených stanovištích, jeho ohrožení spočívá v postupující sukcesi na lokalitě a silném zastínění. Vyskytuje se vzácně na Šumavě a v Českém lese.

◀ Plavuník Isslerův (*Diphasiastrum issleri*),
foto J. Sladký

**Plavuňka zaplavovaná
– *Lycopodiella inundata*****V:** 2–10 cm, **D:** VII–IX, jednoletá nebo víceletá bylina

Mokré písčité zrašované půdy chudé na živiny, obnažené plochy rašelinišť. Jde o konkurenčně velmi slabý druh, mizí po zapojení porostu. Největší ohrožení spočívá v zarůstání lokalit a jejich eutrofizaci. Vyskytuje se velmi vzácně na Šumavě, na ostatních známých lokalitách druh vymizel.

Plavuňka zaplavovaná (*Lycopodiella inundata*),
foto M. Tréglér

Prstnatec bezový – *Dactylorhiza sambucina***V:** 10–30 cm, **D:** V–VI, vytrvalá bylina, **B:** žlutá nebo nachová

Sušší louky a pastviny, křoviny. Vyskytuje se vzácně na Šumavě. Prstnatec bezový je citlivý k minerálnímu hnojení, nesnáší konkurenci ostatních druhů. Vyžaduje pravidelné sekání nebo extenzivní pastvu. Na řadě lokalit vyhynul zejména v důsledku změny obhospodařování.

Prstnatec bezový kvete žlutě nebo
fialově (*Dactylorhiza sambucina*),
foto P. Večeřa
+ foto P. Tájek ▶

Prstnatec pleťový – *Dactylorhiza incarnata***V:** 30–60 cm, **D:** V–VI, vytrvalá bylina, **B:** růžová až nachová

Slatinné a rašelinné louky, břehy rybníků. Prstnatec pleťový je citlivý ke změnám prostředí, ustupuje např. při odvodnění a hnojení luk. Na Plzeňsku se vyskytuje pouze jeho kříženec s prstnatcem májovým (*Dactylorhiza majalis*) u Tisu u Blatna, z čehož lze usuzovat, že se zde v minulosti vyskytovaly oba rodičovské druhy.

◀ Prstnatec pleťový (*Dactylorhiza incarnata*),
foto J. Sladký

Pryskyřník veliký (velký) – *Ranunculus linqua***V:** 60–120 cm, **D:** VI–VIII, vytrvalá bylina, **B:** žlutá

Okraje stojatých vod, bažiny, tůně. Je ohrožen změnami a destrukcí vhodných biotopů (odvodňování, zavážení tůní, úpravy břehů rybníků). Na původních lokalitách (u Jetenovic, Přestic) vymizel. Někdy se vysazuje do nově vybudovaných vodních nádrží (např. Capartice v Českém lese).

Puchýřka útlá – *Coleanthus subtilis***V:** 2–8 cm, **D:** V–VII, jednoletá bylina, **B:** zelená

Obnažená rybníční dna. Vyžaduje písčité půdy s mělkou vrstvou bahna na povrchu, periodicky zaplavované, v létě vysychající. Charakteristická je krátká doba vývoje rostliny od vyklíčení po odumření, trvající 5–7 týdnů. Je důležité, aby byl rybník pravidelně letněn, proto nejlépe puchýřce vyhovují plůdkové rybníky s pravidelným vypouštěním a postupným napouštěním vody. Pro druh je nevhodná celoročně stejná hladina rybníků. Vyskytuje se na Nepomucku v Maňovickém rybníku, byl nalezen i u Mýta ve Štěpánském rybníku. V Evropě se trvale vyskytuje pouze v České republice (těžiště výskytu v jižních Čechách a na Českomoravské vysočině) a ve Francii v oblasti Bretaně.

Puchýřka útlá (*Coleanthus subtilis*) žije jen několik týdnů ▲**Rdest alpský** – *Potamogeton alpinus***V:** 20–130 cm, **D:** VI–VIII, vytrvalá bylina

Rybníky, tůně a vodní příkopy s rašelinným nebo písčitým dnem, s čistou, chladnou vodou. Značná část lokalit v minulosti zanikla vlivem intenzifikace chovu ryb, eutrofizace, odvodnění a likvidace tůní. Vyskytuje se dosud vzácně v Českém lese, předhůří Šumavy, u Plané u Boněnova i jinde

◀ Rdest alpský (*Potamogeton alpinus*)**Rosnatka okrouhlolistá** – *Drosera rotundifolia***V:** 4–10 cm, **D:** VI–VIII, vytrvalá bylina, **B:** bílá

Vrchoviště, přechodová rašeliniště, rašelinné louky, prameniště, převážně na kyselých půdách s nízkým obsahem živin a s hladinou vody vystupující na povrch. Je velmi hojná na Šumavě. Vzácně se vyskytuje na vhodných stanovištích v celém kraji, nejčastěji v Českém lese, v předhůří Šumavy, na Plánickém hřebenu a na rašeliništích na severním Plzeňsku. Rosnatka je velmi citlivá na změny vodního režimu a zarůstání konkurenčně silnějšími druhy.

Rosnatky jsou masožravé (hmyzožravé) rostliny, které vylučují lepkavou tekutinu, na niž se přilepuje drobný hmyz. Trávicími enzymy se měkké části hmyzu rozloží a rostlina takto získané látky vstřebává.

Rosnatka okrouhlolistá (*Drosera rotundifolia*), ▲
foto P. Večeřa**Řezan pilolistý** – *Stratioides aloides***V:** 10–50 cm, **D:** VI–VIII, vytrvalá bylina, **B:** bílá

Mrtvá ramena řek, tůně. V regionu se vyskytuje druhotně. Na příhodném stanovišti vytváří souvislé kolonie, které mají jen dočasné trvání. V poslední době byl zaznamenán u Kladru na Tachovsku a v Mlečicích.

Sleziník hadcový – *Asplenium cuneifolium***V:** 15–20 cm, **D:** VIII–IX, vytrvalá bylina

Roste výhradně ve štěrbinách hadcových skal na Poběžovicu v borovém lese v přírodní rezervaci Drahotínský les a jejím blízkém okolí. Druh by mohla ohrozit výsadba smrku na místě původních borových doubrav.

◀ Sleziník hadcový (*Asplenium cuneifolium*),
foto M. Tréglér**Smil písečný** – *Helichrysum arenarium***V:** 10–30 cm, **D:** VII–IX, vytrvalá bylina, **B:** žlutá

Suché pastviny, nízké trávníky, okraje cest, světlé borové lesy na písčitých nebo kamenitých půdách. Na mnoha lokalitách vyhynul a přežívající populace mají často jen málo jedinců. Příčinou ústupu je zarůstání a eutrofizace většiny lokalit a zánik pastvy. Malé populace smilu písečného se zachovaly v okolí Hradce u Stoda.

Smil písečný (*Helichrysum arenarium*) ►

Suchopýrek alpský – *Baeothryon* (*Trichochothrum*) *alpinum*

V: 10–30 cm, **D:** V–VI, vytrvalá bylina

Vrchoviště, rašeliniště a rašelinné louky. Vyskytuje se vzácně na Šumavě, především v okolí Horské Kvildy a na Modravských slatích. Je ohrožen zarůstáním lokalit dřevinami, odvodněním.

Suchopýrek alpský (*Baeothryon alpinum*),
foto L. Ekr

Šafrán bělokvětý – *Crocus albiflorus*

V: 5–15 cm, **D:** III–IV, vytrvalá bylina, **B:** bílá

Horské louky a pastviny na vlhkých humózních půdách, často v početných skupinách. Je alpským migrantem s těžištěm výskytu v Alpách. Vyskytuje se vzácně na Šumavě. Pro udržení druhu je nutné odstraňování náletových dřevin, sekání, udržování vodního režimu na lokalitách.

Šafrán bělokvětý (*Crocus albiflorus*),
foto J. Kavale

Šicha černá – *Empetrum nigrum*

V: 10–30 cm, **D:** V–VI, keřík, **B:** zelenavě růžová

Vrchoviště, přechodová rašeliniště, na kyselých rašelinných půdách. Vyskytuje se roztroušeně na rašeliništích Šumavských plání v centrální části Šumavy, vzácně v Českém lese (přírodní rezervace Podkovák a Farské bažiny) a v Sedmihoří. Druh je citlivý na eutrofizaci stanovišť, na sešlap.

Šicha černá (*Empetrum nigrum*),
foto P. Tájek

Tis červený – *Taxus baccata*

V: 12–20 m, **D:** III–IV, keř nebo strom

Sutové lesy, vzácněji jiné humusem bohaté lesy, na mělkých kamenitých humózních dostatečně vlhkých půdách. Tato stínomilná a pomalu rostoucí dřevina se přirozeně vyskytuje jen jako podrost v jiných lesích, nevytváří souvislé porosty. Intenzivním lesním hospodařením v minulosti tis z lesů téměř vymizel. Nejpočetnější populace se v současnosti nacházejí na Křivoklátsku (např. v přírodní rezervaci V Horách – ca 3000 stromů) a v Branžovském hvozdu. Je ohrožen způsobem lesního hospodaření a okusem zvěře. Bývá vysazován do parků a zahrad jako dekorativní dřevina, často v různých kultivarech. Všechny části kromě míšku obsahují jedovaté pseudoalkaloidy.

Tis červený (*Taxus baccata*), foto J. Kavale

Tučnice obecná – *Pinguicula vulgaris*

V: 6–16 cm, **D:** V–VI, vytrvalá bylina, **B:** modrofialová

Rašeliniště, rašelinné louky, zrašňovaná místa na podmačených pastvinách, břehy potoků a příkopů. Tučnice se často vyskytovala podél obnovovaných stružek na zamokřených pozemcích. Mnoho lokalit zaniklo v důsledku odvodnění, hnojení a zarůstání. Vyskytuje se roztroušeně na Šumavě, vzácně v předhůří Šumavy, na Plánickém hřebenu, v Českém lese, na rašeliništích na Úněšovsku.

Listy tučnice mají na svrchní straně přisedlé žlázy, které vylučují trávicí šťávu. Drobný hmyz, který sedne na list, se přilepí a je stráven. Rozmnožuje se nejen semeny, ale také pomocí malých pupenů, které se na podzim vytvářejí po obvodu listové růžice.

Tučnice obecná (*Pinguicula vulgaris*), foto M. Trégler

Vemeníček zelený – *Coeloglossum viride*

V: 5–30 cm, **D:** V–VI, vytrvalá bylina, **B:** zelená

Sušší až mírně vlhké nehnojené krátkostébelné louky a pastviny, na slabě kyselých i bazických horninách. Tato nenápadná orchidej bývala v minulosti hojnější, z většiny původních lokalit vymizela. Dnes se vyskytuje velmi vzácně na Šumavě, v předhůří Šumavy, Českém lese a Tepelské pahorkatině. Druh je konkurenčně slabý, světlo milný, nesnáší nadměrnou pastvu, eutrofizaci, zarůstání jinými rostlinami. Pro jeho udržení je nutno zabezpečit extenzivní obhospodařování lokalit.

Vemeníček zelený (*Coeloglossum viride*)

Vrba velkolistá – *Salix appendiculata*

V: 4–5 m, **D:** V–VI, keř

Výskyt je omezen na vlhké hlinité sutě karových strží s vysokou půdní a vzdušnou vlhkostí na okrajích ledovcových jezer Šumavy. Jde o světlo milný druh, který nesnáší zastínění. Populace vrby velkolisté ohrožuje křížení s příbuznými druhy vrbou jívou (*Salix caprea*) a vrbou ušatou (*Salix aurita*).

Vstavač bledý – *Orchis pallens*

V: 17–30 cm, **D:** IV–V, vytrvalá bylina, **B:** žlutá

Světlé lesy, křovinaté stráně, na bázemi bohatých sušších a humózních půdách. Je známa jediná lokalita na Konstantinovělázeňsku v přírodní památce Krasíkov. Ohrožen může být změnou lesních porostů na jehličnaté, trháním, sešlapem a nadměrným zastíněním.

◀ Vstavač bledý (*Orchis pallens*),
foto P. Tájek

Vstavač mužský – *Orchis mascula*

V: 15–60 cm, **D:** V–VI, vytrvalá bylina, **B:** nachová

Pastviny na vysychavých živných humózních půdách. Roste velmi vzácně na Šumavě u Kašperských Hor. Ohrožení spočívá v zarůstání konkurenčně silnými druhy po ukončení obhospodařování.

Vstavač mužský (*Orchis mascula*),
foto P. Večeřa

Vstavač nachový – *Orchis purpurea*

V: 40–60 cm, **D:** V–VI, vytrvalá bylina, **B:** růžová

Světlé listnaté lesy a křoviny, na vápnitých sušších humózních půdách. Roste na jediné lokalitě na Sušicku v přírodní rezervaci Milčice.

Vstavač nachový (*Orchis purpurea*),
foto P. Večeřa

Vstavač obecný (v. kukačka) – *Orchis morio*

V: 10–30 cm, **D:** V, vytrvalá bylina, **B:** světle až tmavě nachová, zřídka bělavá

Louky, extenzivní pastviny a křovinaté stráně, na bazických i kyselých, mírně vlhkých až sušších půdách. Kdysi jeden z našich nejhojnějších vstavačů vyhybnul na většině svých lokalit. Mezi hlavní příčiny patří změny obhospodařování, zejména hnojení, dosev trav nebo ústup pastvy a sekání. Druh nesnáší hnojení minerálními hnojivy ani hustý luční porost. V současné době se vyskytuje v Plzeňském kraji roztroušeně, s největší koncentrací lokalit na Sušicku a Horažďovicku.

◀ Vstavač obecný (*Orchis morio*)

Vstavač osmahlý – *Orchis ustulata*

V: 15–40 cm, **D:** V–VII, vytrvalá bylina, **B:** růžová s nachovými tečkami

Krátkostébelné louky a pastviny, na živinami bohatých půdách. Druh je konkurenčně slabý, špatně snáší hnojení. Většina někdejších lokalit zanikla. K jeho zachování je nutno udržet krátkostébelný porost na lokalitě a zabezpečit její pravidelné sekání. Vyskytuje se velmi vzácně na Sušicku, u Louňovic na Blovicu, u Černošína, u Michalových Hor, u Poběžovic.

Vstavač osmahlý (*Orchis ustulata*),
foto J. Kavale

Všivec bahenní – *Pedicularis palustris***V:** 20–60 cm, **D:** VI–VII, dvouletá až víceletá bylina, **B:** červená

Rašelinné a slatinné louky, mokřady, okraje rybníků, na silně zamokřených nevápnitých humózních půdách. Roste vzácně na vhodných biotopech v podhůří a horském stupni Šumavy, na Plánickém hřebenu (Hnačov, Kotouň), v Českém lese, na rašeliništích na Úněšovsku. Rostlina je konkurenčně slabá a nedokáže čelit odvodnění, hnojení a zarůstání. Ochrana spočívá především v zachování vhodných biotopů a jejich vodního režimu.

Všivec bahenní (*Pedicularis palustris*),
foto P. Večeřa

Všivec mokřadní (lesní) – *Pedicularis sylvatica***V:** 5–20 cm, **D:** V–VI, dvouletá až víceletá bylina, **B:** červená

Vlhké až rašelinné louky, krátkostébelné smilkové trávníky a vřesoviště, obnažené plochy, na kyselých živinami chudých půdách. Světlo milný a konkurenčně slabý druh, mizející při vysušování stanovišť a převládnutí vysokostébelných travinných druhů. Vyskytuje se roztroušeně na vhodných stanovištích celého Plzeňského kraje.

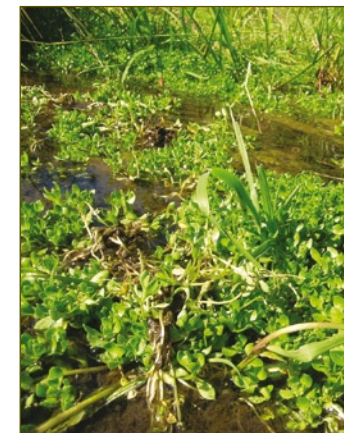
Všivec mokřadní i bahenní jsou poloparazitické rostliny, které se kořeny přichycují na kořenech hostitelských rostlin, a tak jim odnímají vodu s minerálními látkami.

▲ Všivec mokřadní (*Pedicularis sylvatica*)

Zdrojovka pobřežní (potoční) – *Montia hallii***V:** 3–20 cm, **D:** VI–IX, vytrvalá bylina, **B:** bílá

Prameniště, luční stružky a potůčky s čistou vodou, na nevápnitých půdách. Jde o světlo milný, značně proměnlivý druh, citlivý na změny vodních poměrů. Vyskytuje se roztroušeně na Šumavě, v předhůří Šumavy, na Plánickém hřebenu a v Českém lese. Je ohrožen odvodněním, splachy hnojiv z polí a zastíněním stanovišť vysokobylinnou vegetací nebo dřevinami.

Prameniště se zdrojovkou pobřežní (*Montia hallii*),
foto J. Sladký

Zvonek hadincovitý – *Campanula cervicaria***V:** 40–60 cm, **D:** VI–VII, vytrvalá bylina, **B:** modrá

Roste na různých typech stanovišť, přesto je dnes v České republice z ne zcela objasněných příčin na pokraji vyhynutí. V Plzeňském kraji je známa jediná lokalita v Povydrí na Šumavě, kde se populace zvonku neustále zmenšuje.

Zvonečník hlavatý – *Phyteuma orbiculare***V:** 10–30 cm, **D:** V–VI, vytrvalá bylina, **B:** modrá

Louky, slatiny na střídavě vlhkých až čerstvě vlhkých půdách. V současné době je znám pouze výskyt z Drahoňova Újezda u Zbiroha. Druh nesnáší hnojení, nadměrnou pastvu nebo zarůstání lokalit.

◀ Zvonečník hlavatý (*Phyteuma orbiculare*)

Druhy ohrožené

Bledule jarní – *Leucojum vernum*

V: 10–30 cm, **D:** II–IV, vytrvalá bylina, **B:** bílá

Přípotoční olšiny, vlhké listnaté lesy, lesní prameniště, vlhké louky. Vyskytuje se vzácně v předhůří Šumavy, v Českém lese, v Brdech u Chynína, u Nepomuka u Soběsuk. Ohrožení spočívá v odvodnění lokalit, zalesnění jehličnany i ve vyrývání rostlin.

Bledule jarní (Leucojum vernum) ►

Aron (árón) plamatý – *Arum maculatum*

V: 15–40 cm, **D:** IV–V, vytrvalá bylina, **B:** zelenavý toulec

Listnaté lesy, na humózních vlhkých skeletovitých půdách. Zpravidla vytváří souvislé kolonie. Těžištěm výskytu je jižní část Českého lesa a Branžovský hvozdu. Ohrožením může být přeměna lesních porostů na jehličnaté.

- ◀ *Aron plamatý (Arum maculatum)*, foto P. Večeřa
- ◀ *Dozrávající plody aronu plamatého hýří barvami*

Bělozářka liliovitá – *Anthericum liliago*

V: 30–80 cm, **D:** V–VI, vytrvalá bylina, **B:** bílá

Výslunné kamenité a křovinaté stráně, skály, světlé lesy. Vyhýbá se vápnitým substrátům. Vyskytuje se roztroušeně v nižších polohách Plzeňského kraje, především v Plzeňské a Tepelské pahorkatině (zde především ve Svojsínské pahorkatině), na Křivoklátsku, vzácně v Branžovském hvozdu. Někdy roste společně s podobnou bělozářkou větevnatou (*Anthericum ramosum*). Mizí při přeměně listnatých lesů na jehličnaté monokultury.

Bělozářka liliovitá (Anthericum liliago) ►

Ďáblík bahenní – *Calla palustris*

V: 15–30 cm, vytrvalá bylina, **D:** V–VII, **B:** bílý až zelenavý toulec

Rybníky, rašeliniště, lesní mokřady a tůně v kyselých a na živiny bohatých vodách. Vyskytuje se vzácně na Šumavě, v předhůří Šumavy a v Českém lese v Kateřinské kotlině v rašelinných olšinách, kde má své přirozené stanoviště. Vyskytuje se i na okrajích rybníků, v mělkých tůňkách, např. na několika lokalitách na Tachovsku nebo u Blovic u Hradištské Lhoty. Ohrožen je odvodňováním a odbahňováním rybníků. Místy je vysazován do přírody, na příhodném stanovišti vytváří souvislé porosty. Je jedovatý.

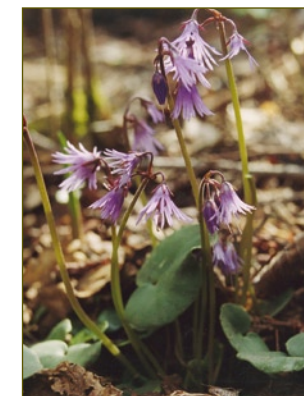
- ◀ *Ďáblík bahenní (Calla palustris)* vytváří v mokřadech souvislé porosty

Dřípatka horská – *Soldanella montana*

V: 4–8 cm, **D:** IV–VI, vytrvalá bylina, **B:** fialová

Horské smrkové lesy, rašelinné louky, břehy lesních vodotečí, na vlhkých živinami chudých humózních kyselých půdách. Roztroušeně až hojně se vyskytuje na Šumavě, v předhůří Šumavy, vzácně na Plánickém hřebenu. Druh je ohrožen narušováním půdního krytu těžkou těžební technikou.

Dřípatka horská (Soldanella montana) ►
foto P. Večeřa

Hadilka obecná (hadí jazyk obecný) –*Ophioglossum vulgatum***V:** 10–20 cm, **D:** VI–VIII, vytrvalá bylina

Vlhké až zamokřené louky, pastviny. Tento ani v minulosti nehojný druh na většině známých lokalit vymizel. V současnosti je znám pouze z přírodní rezervace Pod Volfštejnem, ze Zborov u Plánice a ze Zhůří na Šumavě. Jde o druh u nás celkově ustupující. Je konkurenčně slabý, je ohrožován změnami vodních poměrů, zarůstáním lad, hnojením a sešlapem.

Hadilka obecná (*Ophioglossum vulgatum*),
foto M. Trégler

Hvozdík křovištní (h. lesní) –*Dianthus seguieri* (*D. sylvaticus*)**V:** 30–50 cm, **D:** VII–IX, vytrvalá bylina, **B:** červená

Světlé lesy a křoviny, lesní okraje a světliny na neúživných půdách. Roste jen v západní polovině Čech, v Čechách probíhá východní hranice jeho rozšíření. Roztroušeně se vyskytuje v Plzeňské pahorkatině jihozápadně až severozápadně od Plzně, v Sedmihoří, ve Svojšínské pahorkatině.

◀ Hvozdík křovištní (*Dianthus seguieri*)

Kamzičník rakouský –*Doronicum austriacum***V:** 30–120 cm, **D:** VII–VIII, vytrvalá bylina, **B:** žlutá

Břehy vodních toků, světlé lesy, lesní prameniště, křoviny a horské louky a na vlhkých, živinami bohatých půdách s větším množstvím humusu. Vyskytuje se převážně v horském stupni Šumavy. Údolími řek a potoků proniká do nižších poloh Šumavy a jejího předhůří.

Kamzičník rakouský (*Doronicum austriacum*),
foto J. Kavale

Kapradiník bažinný –*Thelypteris palustris***V:** 30–100 cm, **D:** VII–IX, vytrvalá bylina

Slatiny, rašelinné okraje rybníků, bahnitě olšiny na půdách s vysokou hladinou spodní vody. Výskyt je znám ze severního okraje Plzně. Ohrožení spočívá ve snížení hladiny spodní vody.

Kapradiník bažinný (*Thelypteris palustris*)
u Malého boleveckého rybníka v Plzni,
foto J. Mokry

Kavyl Ivanův –*Stipa joannis* (*S. pennata*)**V:** 30–70 cm, **D:** V–VI, vytrvalá bylina

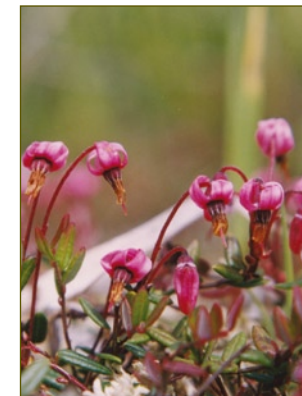
Suché kamenité stráně, stepní lisy. Vyskytuje se na skalnatých svazích v údolí Berounky, vzácně i Střely (Plasy). Ohrožením je zarůstání stepních biotopů dřevinami, eutrofizace, zalesňování a sešlap. Ze zastíněných stanovišť rychle ustupuje.

◀ Kavyl Ivanův (*Stipa joannis*) na skalách nad Střelou,
foto J. Kalibán

Klikva bahenní –*Oxycoccus palustris***V:** 1–6 cm, **D:** V–VII, keřík, **B:** růžovočervená

Rašeliniště, slatiniště, rašelinné smrčiny a bory, na rašelinných půdách dostatečně zásobených vodou a chudých na živiny. Vyskytuje se hojně v podhorském a horském stupni celé Šumavy a v Českém lese, jinde vzácně, např. na rašeliništích v širším okolí Úněšova, v Plzni. Plody jsou chutné, slouží k přípravě kompotů. Ohrožení spočívá především v odvodňování, těžbě rašeliny a zarůstání dřevinami.

Klikva bahenní (*Oxycoccus palustris*),
foto P. Mudra

Koprniček bezobalný – *Mutellina purpurea* (*Ligusticum mutellina*)

V: 10–50 cm, **D:** VI–VIII, vytrvalá bylina, **B:** bílá nebo růžová

Horské louky a při vodních tocích na vlhkých humózních půdách. Vyskytuje se jen na Šumavě v oblasti Šumavských plání a Královského hvozdu. Šíří se při extenzivní pastvě, ustupuje při mulčování luk. Dříve se používal k ochucování pokrmů.

Koprniček bezobalný (*Mutellina purpurea*),
foto L. Ekrť

Kruštíček tmavočervený – *Epipactis atrorubens*

V: 25–60 cm, **D:** V–VII, vytrvalá bylina, **B:** vínová

Křovinaté strání, světlé lesy, na vápnitých substrátech. Vyskytuje se roztroušeně na vápencových vložkách Sušicka a Horažďovicka, vzácně i jinde na bazickém podloží. Ohrožení spočívá v přímém poškození lokalit.

◀ Kruštíček tmavočervený (*Epipactis atrorubens*),
foto J. Kavale

Kyhanka sivolistá – *Andromeda polifolia*

V: 15–25 cm, **D:** V–VII, keřík, **B:** růžová, později bílá

Vrchoviště, rašeliniště, na extrémně chudých, kyselých půdách. Roste roztroušeně na Šumavě, především na rašeliništích Šumavských plání a v Českém lese u Lesné. Jde o glaciální relikt, pozůstatek květeny z doby ledové. Nesnáší dlouhodobý pokles hladiny spodní vody. Celá rostlina je jedovatá.

Kyhanka sivolistá (*Andromeda polifolia*),
foto P. Večeřa

Lilie zlatohlávek (zlatohlavá) – *Lilium martagon*

V: 40–150 cm, **D:** VI–VII, vytrvalá bylina, **B:** nachově červená

Listnaté a smíšené lesy, křoviny, lesní okraje na vlhkých propustných humózních kamenitých půdách. Vyskytuje se roztroušeně v celém Plzeňském kraji. Druh může být ohrožen narušením půdního krytu, vyrýváním nebo přílišným zastíněním při zalesnění jehličnany.

Lilie zlatohlávek (*Lilium martagon*),
foto P. Večeřa

Medovník velkolistý (m. meduňkolistý) – *Melittis melissophyllum*

V: 20–60 cm, **D:** V–VII, vytrvalá bylina, **B:** bílorůžová

Dubohabřiny, teplomilné doubravy, na hlubších humózních zásaditých až slabě kyselých půdách. Roste velmi vzácně v širším okolí Plzně (např. přírodní rezervace Zlín, přírodní památka Hádky, Chrást) a na Křivoklátsku. Ohrožen může být zalesněním jehličnatými stromy.

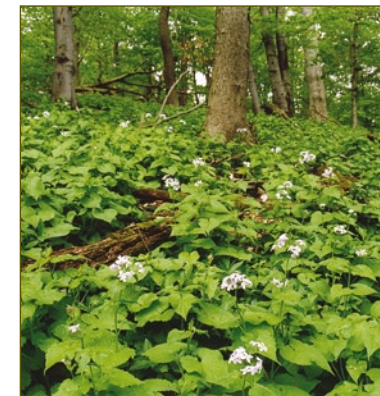
◀ Medovník velkolistý (*Melittis melissophyllum*),
foto J. Sladký

Měsíčnice vytrvalá – *Lunaria rediviva*

V: 30–100 cm, **D:** V–VII, vytrvalá bylina, **B:** světle fialová

Suťové lesy. Zastíněná stanoviště na humózních živinami bohatých půdách. Vyskytuje se častěji v Branžovském hvozdu, v Českém lese, na Plánickém hřebenu, jinde jen vzácně, např. na Křivoklátsku, u Hořehled, u Sušice, u Hojsovy Stráže.

Porost měsíčnice vytrvalé
(*Lunaria rediviva*) v suťovém
lese, foto J. Kavale

Mochna skalní – *Potentilla rupestris***V:** 20–50 cm, **D:** V–VII, vytrvalá bylina, **B:** bílá

Křovinaté kamenité a travnaté stráně. Vzácně se vyskytuje na skalních teráskách nad Střelou v okolí Plas, byla zjištěna i na Rokycansku u Hlohovičského potoka. Ohrožení spočívá v zarůstání lokalit.

Odkvetlá mochna skalní
(*Potentilla rupestris*) ▶

Mochna zlatokvětá durynská (m. durynská)
– *Potentilla parviflora* subsp. *thuringiaca* (P. *thuringiaca*)**V:** 15–40 cm, **D:** V–VI, vytrvalá bylina, **B:** žlutá

Paseky, lesní lemy. Známá je jedna lokalita z příkopu v Míšově v Brdech.

◀ Mochna zlatokvětá durynská (*Potentilla parviflora* subsp. *thuringiaca*)

Okrotice bílá – *Cephalanthera damasonium***V:** 20–60 cm, **D:** V–VII, vytrvalá bylina, **B:** bílá

Světlé listnaté lesy a křoviny, výhradně na bazických horninách. Vyskytuje se vzácně na Sušicku a Horažďovicku. Druh je ohrožen přeměnou listnatých a smíšených lesů na smrkové monokultury a vyrýpáváním zahrádkářů. Druh je silně závislý na mykorrhíze.

Okrotice bílá (*Cephalanthera damasonium*),
foto J. Kavale ▶

Okrotice dlouholistá – *Cephalanthera longifolia***V:** 20–45 cm, **D:** V–VI, vytrvalá bylina, **B:** bílá

Světlé listnaté lesy a křoviny. Druh je silně závislý na mykorrhíze. Z mnoha lokalit tento druh vymizel, což může být způsobeno negativním vlivem imisí na houbovou složku mykorrhízy. V poslední době byla potvrzena jediná lokalita z okrajové části lomu ve Velkých Hydčicích na Horažďovicku, ohrožená plánovaným rozšířením lomu. Pravděpodobně se dosud vyskytuje v blízkosti Kornatic. Ohrožení druhu spočívá ve změnách a destrukcích přirozených stanovišť i ve vyrýpávání zahrádkářů.

Okrotice dlouholistá (*Cephalanthera longifolia*),
foto M. Trégler ▶

Oměj pestrý – *Aconitum variegatum***V:** 30–20 cm, **D:** VII–VIII, vytrvalá bylina, **B:** modrofialová

Lužní lesy a porosty podél vodních toků na vlhkých hlubokých půdách s vyšším obsahem humusu. Vyskytuje se roztroušeně na Šumavě a v jejím předhůří podél Vydry, Křemelné a Otavy, na Tachovsku podél Hamerského potoka, podél Mže ke Svojšínu, dále podél Střely a Berounky, vzácně i jinde. Ohrožen může být úpravami vodních toků a šířením invazních druhů rostlin.

◀ Oměj pestrý (*Aconitum variegatum*) doprovází vodní toky,
foto P. Tájek

Oměj šalamounek – *Aconitum callibotryon*
(A. *plicatum*)**V:** 30–150 cm, **D:** VII–VIII, vytrvalá bylina, **B:** modrofialová

Lesní prameniště, nezastíněné břehy vodních toků, podmáčené rašelinné louky. Roste roztroušeně v horském až subalpínském stupni na Šumavě. Je endemitem Českého masívu. Stejně jako ostatní druhy omějů je prudce jedovatý.

Oměj šalamounek (*Aconitum callibotryon*),
foto P. Večeřa ▶

Oměj vlčí (o. v. mor) – *Aconitum vulparia*
(A. lycoctonum)
V: 50–120 cm, **D:** VI–VII, vytrvalá bylina, **B:** bledě žlutá

Suťové lesy a křoviny na úživných půdách s vyšším obsahem humusu. Vyskytuje se vzácně, např. v Českém lese (nejčastěji v Kateřinské kotlině), ve Svojšínské pahorkatině, na Křivoklátsku, v Holoubkovském Podbrdsku a v severovýchodní části Plánického hřebene. Druh může být ohrožen výsadbou nevhodné druhové skladby dřevin při obnově lesních porostů.

Oměj vlčí (*Aconitum vulparia*) ►

Pampeliška bahenní – *Taraxacum palustre* (T. sect. *Palustria*)
V: 7–15 cm, **D:** V, vytrvalá bylina, **B:** žlutá

Slatinné a minerálně bohaté louky s vysokou hladinou spodní vody. Pampelišky ze sekce *Palustria* zahrnují více druhů s obdobnými ekologickými nároky, z nichž se v regionu vyskytují např. *T. madidum* (p. bažinná) a *T. trilobifolium* (p. nezvěstná), které byly nalezeny na Sušicku a u Plánice. Rozšíření pampelišek této sekce není v regionu vzhledem k obtížnosti jejich determinace dokonale známo. Ohrožení spočívá v odvodnění, nadměrném hnojení, absenci pravidelného extenzivního obhospodařování.

Pérovník pštrosí – *Matteuccia struthiopteris*
V: 40–150 cm, **D:** VII – IX, vytrvalá bylina

Olšové porosty na vlhkých humózních náplavech menších a středních toků nejčastěji v nadmořské výšce kolem 400–600 m n. m. Pro svůj dekorativní vzhled je často pěstován v zahradách a parcích na stinných a vlhkých místech. Odtud často zplaňuje a vytváří místy rozsáhlé porosty. Výskyty jsou známy z údolí Otavy, z Tachovska z údolí Úterského potoka, Kosího potoka, Mže, Hadovky u Lestkova, Hamerského potoka pod Broumovem, Brtného potoka, Kateřinského potoka a řady dalších míst v Českém lese podél potoků i v lese. Pro tuto kapradinu jsou typické fertální listy tvarově odlišné od ostatních nepřezimujících listů.

▲ Pérovník pštrosí (*Matteuccia struthiopteris*), naše nejzdrobnější kapradina

Pětiprstka žežulník – *Gymnadenia conopsea*
V: 25–55 cm, **D:** V–VII, vytrvalá bylina, **B:** růžová

Jsou známy dva poddruhy s jinými nároky na stanovištní podmínky. Pětiprstka žežulník horská (*Gymnadenia conopsea* subsp. *montana*) roste na suchých stráních na vápnitých substrátech. Její výskyt je znám z přírodní rezervace Milčice u Sušice. Častější p. ž. pravá (*G. c.* subsp. *conopsea*) roste na mírně vlhkých až suchých loukách, lesních paloucích nebo křovinatých stráních. Dává přednost výživným, těžším, často jílovitým půdám s prosakující vodou. Většina jejích lokalit zanikla. Roste vzácně na Šumavě a předhůří Šumavy a ve třech chráněných územích na Tachovsku a Domažlicku. Pravidelné sekání má pozitivní vliv na velikost populací.

Pětiprstka žežulník
(*Gymnadenia conopsea*),
foto P. Večeřa

Plamének přímý – *Clematis recta*
V: 90–130 cm, **D:** VI–VII, vytrvalá bylina, **B:** bílá

Křovinaté stráně, na vápencích. Roste vzácně u Sušice, Hejné a Strašína. Ohrožen může být vyřpáváním rostlin nebo přímým zničením stanoviště.

◀ Plamének přímý (*Clematis recta*)
je velmi dekorativní bylina

Plavuň pučivá – *Lycopodium annotinum*
V: 10–20 cm, **D:** VII–IX, vytrvalá bylina

Acidofilní horské a podhorské jehličnaté lesy, kde často vytváří plošně velké kolonie. Vyskytuje se hojně na Šumavě a v Českém lese (nejčastěji v Čerchovském lese), vzácně i jinde v regionu, především ve vlhkých a stinných polohách. Výtrusy obsahují velké množství vznětlivého oleje, jsou hořlavé.

Plavuň pučivá (*Lycopodium annotinum*) ►

Plavuník zploštělý – *Diphasiastrum complanatum***V:** 10–30 cm, **D:** VII–IX, vytrvalá bylina

Prosvětlené jehličnaté lesy, lesní paseky a vřesoviště, na kyselých půdách. V minulosti byl jeho výskyt znám z vícero lokalit Plzeňského kraje. V současnosti se vyskytuje vzácně v Českém lese, nalezen byl i v údolí Kosiho potoka u Vysokého Jamné. Jako všechny druhy plavuníků je ohrožen eutrofizací stanovišť.

Plavuník zploštělý (*Diphasiastrum complanatum*),
foto P. Tájek

Pleška stopkatá – *Calycocorsus stipitatus* (*Willemetia stipitata*)**V:** 20–50 cm, **D:** VI–VIII, vytrvalá bylina, **B:** žlutá

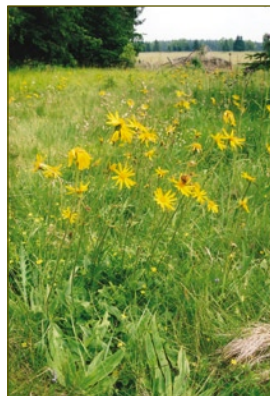
Rašelinné nízkostébelné louky, obvykle s dobře vyvinutým mechovým patrem, rašelinná svahová prameniště, potoční nivy. Zamokřené, živinami chudé půdy na silikátových horninách. Roste hojně převážně v horském stupni celé Šumavy. Na vhodných lokalitách sestupuje i hluboko do podhůří Šumavy, na Plánický hřeben a do jižní části Čerchovského lesa. Druh ustoupil z řady lokalit z důvodu odvodnění lokalit nebo zarůstání dřevinami.

◀ Pleška stopkatá (*Calycocorsus stipitatus*)

Prha chlumní (p. arnika) – *Arnica montana***V:** 20–60 cm, **D:** VI–VIII, vytrvalá bylina, **B:** žlutá

Horské pastviny a vlhké až rašelinné louky, světlé jehličnaté lesy, vřesoviště, travnaté lesní cesty. Roste na silikátových podkladech. Je to světlomilný druh, který nesnáší konkurenci a ustupuje po zapojení travních porostů a zarůstání dřevinami. Z těchto důvodů z mnoha lokalit prha vymizela. Těžiště jejího rozšíření je v pohraničních horách, především na Šumavě a v Českém lese. Vzácně se vyskytuje i jinde, např. ve Svojšínské pahorkatině, v Sedmihoří, v podhůří Šumavy, Plzeňské pahorkatině. Kdysi se hojně využívala v lidovém léčitelství, proto byla v některých oblastech nešetřeným sbíráním téměř vyhubena.

Prha chlumní (*Arnica montana*),
foto J. Mokřý

Prostřelenec (hořec) křížatý – *Tretorhiza* (*Gentiana*) *cruciata***V:** 15–40 cm, **D:** VIII–IX, vytrvalá bylina, **B:** modrá

Pastviny, lada, světlé lemy křovin, na vápnitých, hlubších půdách. V současnosti roste několik exemplářů na Sušicku u Rabí a Milčic. Ohrožení druhu tkví v zarůstání lokalit.

Prostřelenec křížatý (*Tretorhiza cruciata*),
foto M. Trégler

Prstnatec listenatý (p. Fuchsův) – *Dactylorhiza longibracteata* (*D. fuchsii*)**V:** 15–60 cm, **D:** V–VIII, vytrvalá bylina, **B:** světle fialová

Vlhké a rašelinné louky a pastviny, lesní prameniště, vlhké lesy. Roztroušeně se vyskytuje na Šumavě, v předhůří Šumavy a v Českém lese, vzácně v Sedmihoří. Druh ustupuje při odvodňování, při nadměrném hnojení luk, přisevu travních směsí.

◀ Prstnatec listenatý (*Dactylorhiza longibracteata*)

Prstnatec májový – *Dactylorhiza majalis***V:** 12–50 cm, **D:** V–VII, vytrvalá bylina, **B:** nachová

Vlhké, bažinaté louky s různým půdním podkladem. Druh v minulosti ustoupil vlivem velkoplošného odvodnění, rozorávání a nadměrného hnojení luk. Přesto je jeden jeho poddruh, prstnatec májový pravý (*D. m.* subsp. *majalis*), nejhojnějším druhem orchideje v regionu. Vyskytuje se roztroušeně v celém Plzeňském kraji. Naopak poddruh prstnatec májový rašelinný (*D. m.* subsp. *turfosa*), který je endemitem Českého masívu, se vyskytuje vzácně pouze na Šumavě. Druh je ohrožen odvodněním, hnojením, přisevem travních směsí, zarůstáním dřevinami.

Prstnatec májový (*Dactylorhiza majalis*),
naše nejhojnější orchidej

Rojovník bahenní – *Ledum palustre***V:** 50–100 cm, **D:** V–VI, keř, vytrvalá bylina

Rašelinné bory, na kyselých mokřích půdách. Vyskytuje se pouze v Českém lese v přírodní rezervaci Farské bažiny. Celá rostlina je jedovatá, listy omamně páchnou a odpuzují hmyz.

Rojovník bahenní (*Ledum palustre*) roste na jediném místě v Plzeňském kraji, foto J. Kavale

Sasankovka (sasanka) lesní – *Anemone sylvestris***V:** 15–40 cm, **D:** V–VI, vytrvalá bylina, **B:** bílá

Výslunné stráně, světlé lesy, lesní okraje a světliny, na hlubších půdách na bazických podkladech. Vyskytuje se roztroušeně v oblasti Sušicko-horažďovických vápenců. Druh je ohrožen zarůstáním a zalesňováním lokalit, těžbou vápence, eutrofizací stanovišť.

◀ Sasankovka lesní (*Anemone sylvestris*)

Sněženka předjarní (podsněžník) – *Galanthus nivalis***V:** 10–30 cm, **D:** II–IV, vytrvalá bylina, **B:** bílá

Lužní lesy, humózní listnaté lesy, druhotně louky a parky. Sněženka se vyskytuje zplaněle na mnoha místech v kraji, její výskyt zde není považován za původní.

Sněženka předjarní (*Galanthus nivalis*) ▶

Tařice skalní – *Aurinia saxatilis***V:** 10–30 cm, **D:** IV–V, vytrvalá bylina, **B:** žlutá

Suché a výslunné skály, skalní ostrožny a terásky v horní části hlubokých říčních údolí. Vyskytuje se vzácně podél Berounky a Zbirožského potoka, v kaňonu Střely východně od Plas, na čedičových výchozech na Manětínsku, na Radbuze u Holýšova, na Mži u Hracholusk, na Otavě u Čeňkovy Pily, druhotně např. na zídkách v Rabštejn nad Střelou, na zřícenině Rýzmbek u Kdyně.

Tařice skalní (*Aurinia saxatilis*) ▶

Tolije bahenní – *Parnassia palustris***V:** 10–25 cm, **D:** VII–IX, vytrvalá bylina, **B:** bílá

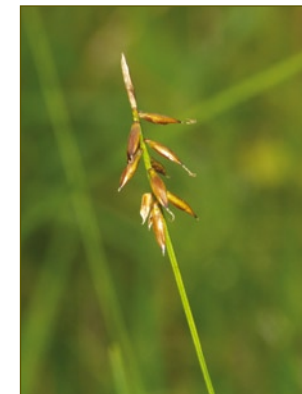
Vlhké rašelinné a slatinné louky, na minerálních i organogenních půdách kyselých i zásaditých. Vyskytuje se velmi vzácně v celém Plzeňském kraji. V posledních desetiletích tolíje výrazně ustoupila vlivem odvodnění, hnojení, zarůstání dřevinami a celkové intenzifikace zemědělství.

◀ Tolíje bahenní (*Parnassia palustris*)

Tuřice (ostřice) blešní – *Vigna (Carex) pulicaris***V:** 10–20 cm, **D:** V–VI, vytrvalá bylina

Nízkoštěbelné vlhké a rašelinné louky s vysokou hladinou podzemní vody. Vyhýbá se oligotrofním i příliš eutrofním stanovištím. Vyskytuje se roztroušeně v nižších částech Šumavy a jejího předhůří, v Českém lese, vzácně i jinde. Mnoho lokalit v minulosti zaniklo vlivem odvodnění, ukončení obhospodařování, zalesňování. Zbývající jsou ohroženy zarůstáním dřevinami a hromaděním stařiny po ukončení extenzivního obhospodařování, eutrofizací.

Tuřici blešní (*Vigna pulicaris*) najde v louce jen zkušený botanik, foto P. Tájek

**Tuřice (ostřice) Davallova – *Vigna*
(*Carex*) *davalliana***
V: 10–40 cm, **D:** V–VI, vytrvalá bylina

Slatinné a rašelinné louky. Vyskytuje se vzácně např. na Sušicku, na Plánickém hřebenu, u Poběžovic. Druh je ohrožen odvodněním a zarůstáním lokalit. Tuřice vytváří samostatné samčí a samičí rostliny.

Tuřice Davallova (*Vigna davalliana*),
foto I. Matějková

Vachta trojlistá – *Menyanthes trifoliata*
V: 15–30 cm, **D:** V–VI, vytrvalá bylina, **B:** bílá

Rašeliniště, slatiniště, pramenné mísy, okraje tůň a rybníků na zbahnělých půdách, živinami chudých. Vyskytuje se roztroušeně v celém území Plzeňského kraje s největší koncentrací lokalit na Šumavě, na Plánickém hřebenu, v Českém lese a v širším okolí Úněšova. Mnoho lokalit v minulosti zaniklo vlivem plošného odvodnění. Druh je ohrožen odvodňováním a hnojením. Vachta byla odedávna používána jako léčivá bylina.

◀ Vachta trojlistá (*Menyanthes trifoliata*)
s typickými trojčetnými listy

Vemeník dvoulistý – *Platanthera bifolia*
V: 25–50 cm, **D:** V–VII, vytrvalá bylina, **B:** bílá

Sušší louky, vřesoviště, křoviny, světlé lesy, na suchých středně bohatých půdách. Často roste na druhotných, narušovaných stanovištích, kde po přerušení činnosti vemeník mizí vlivem zarůstání a zastínění. Roste roztroušeně v celém Plzeňském kraji.

Detail květu vemeníku dvoulistého
(*Platanthera bifolia*), foto P. Večeřa

Vemeník zelenavý – *Platanthera chlorantha*
V: 30–55 cm, **D:** V–VII, vytrvalá bylina, **B:** nazelenale bílá

Louky, křoviny, světlé lesy, na vlhkých středně bohatých půdách. Roste roztroušeně v Čerchovském lese, v nižších polohách Šumavy, v Brdech a Holoubkovském Podbrdsku, na Plánickém hřebenu, v masivu Vlčí hory u Černošína. Ohrožení spočívá ve změně charakteru lučních biotopů, v lese ve změně skladby lesních porostů.

Vemeník zelenavý (*Platanthera chlorantha*) ▶

Vranec jedlový – *Huperzia selago*
V: 5–30 cm, **D:** VI–X, vytrvalá bylina

Vlhké humózní lesy ve vyšších polohách, skály, zpevněné sutě na kyselém podkladu, lesní světliny a okraje lesních cest. Roste roztroušeně především na Šumavě, v předhůří Šumavy a v Českém lese. Jinde se vyskytuje ojediněle zpravidla ve vlhkých a stinných roklích.

◀ Vranec jedlový (*Huperzia selago*),
foto M. Trégler

Vratička měsíční – *Botrychium lunaria*
V: 10–17 cm, **D:** VI–VIII, vytrvalá bylina

Suché pastviny a nízkostébelné louky, na zásaditých až slabě kyselých půdách. Dříve hojnější vratička zánikem pastvin a intenzifikací zemědělské výroby výrazně ustoupila. Roste vzácně na Šumavě, v předhůří Šumavy a v Českém lese. Byla nalezena i v Brdech u Borovna, v Branžovském hvozdu u Korábu (Modlín), u Michalových Hor, Klatov i jinde. Nesnáší eutrofizaci, je konkurenčně slabá, mizí po úplném zapojení vegetace. Rostlina žije v symbióze s podhoubím hub.

Vratička měsíční (*Botrychium lunaria*),
foto J. Mokry

Vřesovec pleťový – *Erica herbacea***V:** 20–40 cm, **D:** III–VI, keřík, **B:** růžová

Suché, světlé bory, na silikátových horninách. Vyskytuje se roztroušeně v prostoru mezi Staňkovem, Merklínem a Stodem, ve Svojsínské pahorkatině (od Pavlovic k Ošelinu) a Sedmihorí (Holostřevy), Tachovské brázdě (kolem potoka Suchá), vzácně i jinde.

Vřesovec pleťový (*Erica herbacea*) ►
rozkvétá velmi brzy na jaře,
foto M. Trégler

Vrba plazivá (v. plazivá a v. rozmarýnolistá) – *Salix repens* (*S. repens* a *S. rosmarinifolia*)**V:** 50–100 cm, **D:** IV–V, keř

Roste na vlhkých, slatinných a rašelinných loukách. V minulosti ubýlo značné množství lokalit v důsledku odvodnění. U vrby plazivé se v minulosti rozlišovaly dva poddruhy, které jsou dnes považovány za samostatné druhy, a to vrba plazivá a v. rozmarýnolistá. V. plazivá se vyskytuje roztroušeně především v severní části Českého lesa, vzácně v Tepelských vrších. V. rozmarýnolistá je hojnější, vyskytuje se roztroušeně v Plzeňské a Horažďovické pahorkatině, na Plánickém hřebenu i jinde. Vrba je v současnosti ohrožena především zarůstáním mokřadních luk vyššími dřevinami.

◀ Vrba rozmarýnolistou (*Salix rosmarinifolia*) lze poznat podle stříbřité chlupatého rubu listů

Upolín evropský (nejvyšší) – *Trollius altissimus***V:** 30–60 cm, **D:** V–VI, vytrvalá bylina, **B:** žlutá

Mokrý a střídavě vlhký louky, vlhká lada, prosvětlené olšiny, na vlhkém humózním podkladu. Nejhojněji se vyskytuje v Brdech a Holoubkovském Podbrdsku, kde je charakteristickým průvodcem vlhkých luk, roztroušeně roste na Plánickém hřebenu a na Horažďovicku, jinde vzácně. Chybí ve vyšších polohách Šumavy. Ohrožení spočívá v odvodňování lokalit, hnojení, nadměrné pastvě, zarůstání dřevinami, zalesňování. Jedovatá rostlina, jedovatost se sušením ztrácí.

Upolín evropský (*Trollius altissimus*), ►
foto P. Večeřa

Zimostrázek nízký (alpský) – *Polygaloides chamaebuxus* (*Polygala chamaebuxus*)**V:** 10–25 cm, **D:** V, polokeř, **B:** bledě žlutá

Reliktní a kulturní bory, okraje lesních cest, méně doubravy a jejich náhradní společenstva, na kyselých i bazických substrátech. Zimostrázek se vyskytuje jen v západní polovině Čech. Vltava tvoří severovýchodní hranici jeho celkového areálu. Roste roztroušeně v celém Plzeňském kraji, chybí v nejvyšších polohách Šumavy a Českého lesa. V regionu není ohrožen. Stálezelená rostlina.

Zimostrázek nízký (*Polygaloides chamaebuxus*), ►
foto P. Mudra

Seznam použitých zkratk:

B – barva květu**V** – výška rostliny**D** – doba kvetení nebo zralosti

subsp. – subspecie (poddruh)

sect. – sekce

Výběr z použité literatury:

- Čerovský J. a kol., 1999: Červená kniha ohrožených a vzácných druhů rostlin a živočichů ČR a SR. Vol. 5. Vyšší rostliny. – Bratislava.
 Chán V. /ed./, 1999: Komentovaný červený seznam květeny jižní části Čech. – Příroda č. 16, Praha.
 Jersáková J. a Kindlmann P., 2004: Zásady péče o orchidejová stanoviště. – České Budějovice.
 Kolbek J. a kol., 2001: Květena chráněné krajinné oblasti a Biosférické rezervace Křivoklátsko. 2. Rozbor a syntéza. – Průhonice.
 Kubát K. a kol., 2002: Klíč ke květeně České republiky. – Praha.
 Průša D. a kol., 2005: Chráněné rostliny České a Slovenské republiky. – Brno.
 Žíla V., 2005: Atlas šumavských rostlin. – České Budějovice.
 Květena ČR (ČSR), Vol. 1–7, Praha.
 Časopis Calluna, různé ročníky
 Časopis Zprávy České botanické společnosti, různé ročníky

Poděkování:

Děkuji za cenné připomínky Petru Karlíkovi, Ivoně Matějkové, Petru Mudrovi, Jaroslavě Nesvadbové, Jiřímu Sladkému, Miroslavu Tréglerovi.

Rejstřík latinských názvů zvláště chráněných rostlin

Aconitum callibotryon (A. *plicatum*) 43, *Aconitum vulparia* (A. *lycoctonum*) 3, 44, *Aconitum variegatum* 43, *Andromeda polifolia* 40, *Anemone sylvestris* 48, *Anthericum liliago* 36, *Arnica montana* 3, 4, 5, 6, 46, *Arum maculatum* 36, *Asplenium adulterinum* 4, 12, *Asplenium cuneifolium* 2, 29, *Aurinia saxatilis* 49, *Baeothryon alpinum* 30, *Betula nana* 18, *Botrychium lunaria* 51, *Botrychium matricariifolium* 16, *Botrychium multifidum* 3, *Calla palustris* 37, *Calycocorsus stipitatus* 46, *Campanula cervicaria* 35, *Cardaminopsis petraea* 12, *Carex alba* 3, *Carex davalliana* 50, *Carex dioica* 14, *Carex chordorrhiza* 15, *Carex lasiocarpa* 25, *Carex limosa* 25, *Carex ornithopoda* 25, *Carex paupercula* 24, *Carex pulicaris* 49, *Cephalanthera longifolia* 43, *Cephalanthera damasonium* 42, *Cephalanthera rubra* 24, *Ceterach officinarum* 10, *Chimaphilla umbellata* 16, *Clematis recta* 45, *Coeloglossum viride* 31, *Coleanthus subtilis* 4, 5, 6, 28, *Corallorhiza trifida* 21, *Crocus albiflorus* 4, 30, *Cryptogramma crispa* 20, *Cypripedium calceolus* 2, 5, 6, *Dactylorhiza incarnata* 27, *Dactylorhiza longibracteata* (D. *fuchsii*) 47, *Dactylorhiza majalis* 3, 27, 47, *Dactylorhiza sambucina* 27, *Dianthus gratianopolitanus* 20, *Dianthus seguieri* (D. *sylvaticus*) 38, *Dianthus superbus* 19, *Dictamnus albus* 2, 3, *Diphasiastrum alpinum* 26, *Diphasiastrum complanatum* 46, *Diphasiastrum issleri* 26, *Diphasiastrum zeilleri* 3, *Doronicum austriacum* 38, *Drosera anglica* 11, *Drosera intermedia* 11, *Drosera rotundifolia* 28, *Dryopteris cristata* 9, *Elatine alsinastrum* 15, *Eleocharis quinqueflora* 17, *Empetrum nigrum* 30, *Epipactis atrorubens* 40, *Epipactis palustris* 4, 5, 6, 22, *Epipogium aphyllum* 3, *Erica herbacea* (E. *carnea*) 52, *Eriophorum gracile* 13, *Festuca amethystina* 2, 5, 6, *Filago lutescens* 3, 7, *Galanthus nivalis* 4, 48, *Gentiana cruciata* 47, *Gentiana pannonica* 2, 18, *Gentiana pneumonanthe* 19, *Gentianella amarella* 19, *Gentianella aspera* (G. *obtusifolia* subsp. *sturmiana*) 8, *Gentianella bohemica* (G. *praecox* subsp. *bohemica*) 3, 4, 5, 6, 8, *Gladiolus imbricatus* 24, *Goodyera repens* 3, 4, 5, 6, 13, *Gymnadenia conopsea* 45, *Helichrysum arenarium* 29, *Hippuris vulgaris* 11, *Hottonia palustris* 2, *Huperzia selago* 51, *Hydrocotyle vulgaris* 2, *Iris sibirica* 21, *Isoetes lacustris* 13, *Ledum palustre* 48, *Leucojum vernum* 37, *Leucorchis albida* 4, 18, *Ligusticum mutellina* 40, *Lilium bulbiferum* 23, *Lilium martagon* 41, *Listera cordata* 8, *Lunaria rediviva* 41, *Lycopodiella inundata* 26, *Lycopodium annotinum* 45, *Lysimachia thyrsiflora* 17, *Malaxis monophyllos* 10, *Matteuccia struthiopteris* 44, *Melittis melissophyllum* 41, *Menyanthes trifoliata* 3, 5, 6, 50, *Moneses uniflora* 20, *Montia hallii* 35, *Mutellina purpurea* 40, *Naumburgia thyrsiflora* 5, 6, 17, *Nymphaea alba* 3, 23, *Nymphaea candida* 3, 22, *Nymphoides peltata* 4, 5, 6, 14, *Ophioglossum vulgatum* 38, *Ophrys insectifera* 4, 5, 6, 14, *Orchis mascula* 32, *Orchis morio* 3, 33, *Orchis pallens* 32, *Orchis purpurea* 33, *Orchis ustulata* 33, *Oxycoccus palustris* 39, *Parnassia palustris* 3, 49, *Pedicularis palustris* 3, 5, 6, 34, *Pedicularis sylvatica* 34, *Phyteuma orbiculare* 4, 5, 6, 35, *Pinguicula vulgaris* 3, 5, 6, 31, *Platanthera bifolia* 50, *Platanthera chlorantha* 51, *Pneumonanthe vulgaris* 3, 19, *Polygala serpyllifolia* 15, *Polygala (Polygaloides) chamaebuxus* 2, 53, *Polystichum lonchitis* 9, *Potamogeton alpinus* 28, *Potentilla parviflora* subsp. *thuringiaca* (P. *thuringiaca*) 42, *Potentilla rupestris* 42, *Pseudorchis albida* 18, *Pulsatilla vernalis* 2, 5, 6, *Pyrola media* 3, *Ranunculus linqua* 27, *Rhynchospora alba* 2, *Sagina nodosa* 3, 5, 6, *Salix appendiculata* 32, *Salix myrsinifolia* (S. *nigricans*) 16, *Salix myrtilloides* 16, *Salix repens* 52, *Salix rosmarinifolia* 52, *Saxifraga tridactylites* 3, 23, *Sedum villosum* 5, 6, 12, *Scheuchzeria palustris* 7, *Soldanella montana* 37, *Sparganium angustifolium* 2, *Spergularia salina* 3, 9, *Spiranthes spiralis* 4, 5, 6, 14, *Stipa joannis* (S. *pennata*) 39, *Stratioides aloides* 29, *Swertia perennis* 22, *Taraxacum madidum* 44, *Taraxacum palustre* 44, *Taraxacum trilobifolium* 44, *Taxus baccata* 31, *Thelypteris palustris* 39, *Thesium rostratum* 2, *Trapa natans* 2, 5, 6, *Tretorhiza cruciata* 47, *Trichochophorum alpinum* 30, *Trollius altissimus* 2, 52, *Utricularia breinii* 2, *Vignea chordorrhiza* 15, *Vignea davalliana* 50, *Vignea dioica* 14, *Vignea pulicaris* 49, *Willemetia stipitata* 4, *Woodsia ilvensis* 21

▲ Na mokřích loukách v přírodní rezervaci Na Volešku postupně rozkvétají četné druhy orchidejí

Zvláště chráněné rostliny Plzeňského kraje

Text: Lenka Pivoňková, 2007

Německý a anglický překlad: Věra Křivánková

Jazyková korektura: Marie Kupcová

Fotografie: Kolektiv autorů

V případě, že je autor fotografie zároveň autorem textu,
není jeho jméno u fotografie uvedeno.

Grafická úprava a tisk: Creative Studio s. r. o. (www.creativestudio.cz)

Náklad: 2000 výtisků

Vydal: Krajský úřad Plzeňského kraje,
odbor životního prostředí, Plzeň,

© 2007